

BEÇİN 2006 KAZISI¹

Rahmi Hüseyin Ünal
Aydoğan Demir
Gültekin Teoman

ÖZET

2006 yılında, *Seymenlik Hamamı*'nın güneyindeki ek mekânın kazısı tamamlanmış, cehennemlik katı desteklerinin konservasyonu yapılmıştır. Ek mekânın, doğrudan dışarıya açılan bir girişe sahip olduğu ve hamamla birlikte planlandığı kanısına varılmıştır. Soyunmalık mekânında ele geçen silindirik şekilli sütun parçasının, ahşap çatıyı destekleyen, ahşap sütunun kaidesi olduğu düşünülmüştür.

Menteşe Mezarlığı Zaviyesi'nin üçüncü ve son mekânı ortaya çıkarılmıştır. Bu mekânın içinde rastlanan mezarın konumu, burasının bir türbe olduğunu düşündürmüştür. Zaviyenin orta mekânı içinde rastlanan ve bir kadına ait olduğu anlaşılan mezarda yatanın, tabutu ile birlikte gömüldüğü saptanmıştır. Bu kazı döneminde, gerek depoda korunan etütlük mezar taşları, gerekse daha önceki yıllarda Milas Müzesi'ne teslim edilmiş olan mezar taşları üzerinde de çalışılmıştır

Beçin ören yerinde 2006 yılı çalışmaları, *Seymenlik Zaviyesi* ile *Menteşe Mezarlığı*'nda sürdürüldü. *Seymenlik Zaviyesi Hamamı*'nda, 2005 yılında tamamen

---

¹ Beçin ören yerinde, 1995 yılından beri yürüttüğümüz kazılara, sağlık sorunlarına rağmen 2006 yılında da katılarak beni yalnız bırakmayan, yarım yüzyıllık dostum ve çalışma arkadaşım Sayın *Em.Öğr.Gör.Aydoğan Demir*'e; kazıda ele geçen küçük buluntuların temizlenmesi ve konservasyonunu büyük bir titizlikle yapan, özveri ile her işe koşan Sayın *Uzm.Nümişmat Gültekin Teoman*'a; yakın ilgilerini gördüğüm Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Kazılar Dairesi Başkanı Sayın *Ömer Çakır*'a ve Kazılar Şubesi Müdürü Sayın *Melik Ayaz*'a; sağladıkları maddî katkı için *Kültür Bakanlığı Döner Sermaye İşletmeleri Genel Müdürlüğü (DÖSİMM)* yetkililerine; Milas Kaymakamı Sayın *Hulusi Doğan*'a; başta Müze Müdürü Sayın *Erol Özen* olmak üzere Milas Müzesi araştırmacıları Sayın *Nuray Damlacık*'a ve Sayın *Mehmet Çakıcı*'ya; Beçin Belediye Başkanı Sayın *Mehmet Balcı*'ya ve Belediye çalışanlarına; Ege Üniversitesi Rektörü Sayın *Prof.Dr.Ülkü Bayındır*'a; Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dekanı Sayın *Prof.Dr.Kasım Eğit*'e; Edebiyat Fakültesi Sekreteri Sayın *Erol Evcimen*'e; Ege Üniversitesi Genel Sekreter Yardımcısı Sayın *Halil Kapıdereli*'ye; Kültür ve Turizm Bakanlığı Temsilcisi Sayın *İsa Yılmaz*'a; Eczacı Sayın *Erman Güneli*'ye; kazıya katılan ve canla başla çalışan Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü mezunlarından *Ersin Pılas*, *Ender Özbay*, *Turgut Yongacı* ve *Şiar Bent*'e; Sanat Tarihi Bölümü öğrencileri *Didem Polat*, *Kıvanç Altay* ve *Koray Ayber*'e ve burada tek tek isimlerini sayamadığım dostlarım ve çalışma arkadaşlarıma candan teşekkürlerimi sunuyorum (R.H.Ü.).

temizlenen cehennemlik katında ortaya çıkan tuğla payelerin, büyük ölçüde tahrip edilmiş oldukları görüldü. Her çalışma döneminde yaptığımız gibi, kazısı tamamlanmış alanlardaki çalılar ve otlar temizlendi. Menteşe Mezarlığı'nda kazmayı planladığımız kesimdeki makiler kesilerek alan kazıya hazırlandı.

Anahtar Kelimeler:*Türk Mimarisi, Ortaçağ Arkeolojisi, Menteşe Beyliği, Zaviye, Mescit*

ABSTRACT

In 2006, annexed building to the south of *Seymelik Hammam* was completed and conservation works of the supports of stokehole were carried out. It is thought that the annexed building had a door and was planned together with the hammam. Cylindrical piece of a column found in the apodyterium is thought to be the base of the wooden column supporting the wooden roof.

The third and the last part of the *Menteshe Cemetary Zawiya* was unearthed. The location of the tomb found within this part led us to think that this building was a turbeh. It was also observed that the deceased was a woman who had been buried with the coffin. In this excavation campaign tombstones, both that were kept in the warehouse as study material and also those given to Milas Museum were studied.

Key-Words:*Turkish Architecture, Middle Age Archaeology, Menteşe Emirate, Zawiya, Masjid*

Seymenlik Hamamı Kazısı. Seymenlik Zaviyesi'ndeki kazı ve temizlik çalışmalarına 2002 yılından beri devam edilmektedir¹ (Res.1). 2005 yılı çalışmaları sırasında, 1982 yılında Sayın *Prof.Dr.M.O.Arık* ve ekibi tarafından kısmen temizlenen zaviye'nin² güneyindeki³ hamamın (Şek.1) ılıklik (C), tıraşlık (D) ve sıcaklık (E) mekânları ile iki halvet hücrelerinin (F, G) temizliği tamamlanmış, hamamın kuzeydoğusundaki istinat duvarının bir kesiminin konservasyonu yapılmıştı⁴. Soyunmalığın yarıdan fazlası temizlenmiş, ancak kuzey kesimindeki zeytin ağacı

¹ Bk.Ş.Çakmak, "Seymenlik Kazısı", R.H.Ünal ve diğerleri, "Beçin 2002 Kazısı", *Sanat Tarihi Dergisi*, XIV/1(2005), s.350-356; Ş.Çakmak, "Seymenlik Zaviyesi", R.H.Ünal ve diğerleri, "Beçin 2003 Kazısı", *Sanat Tarihi Dergisi*, s.130-135.

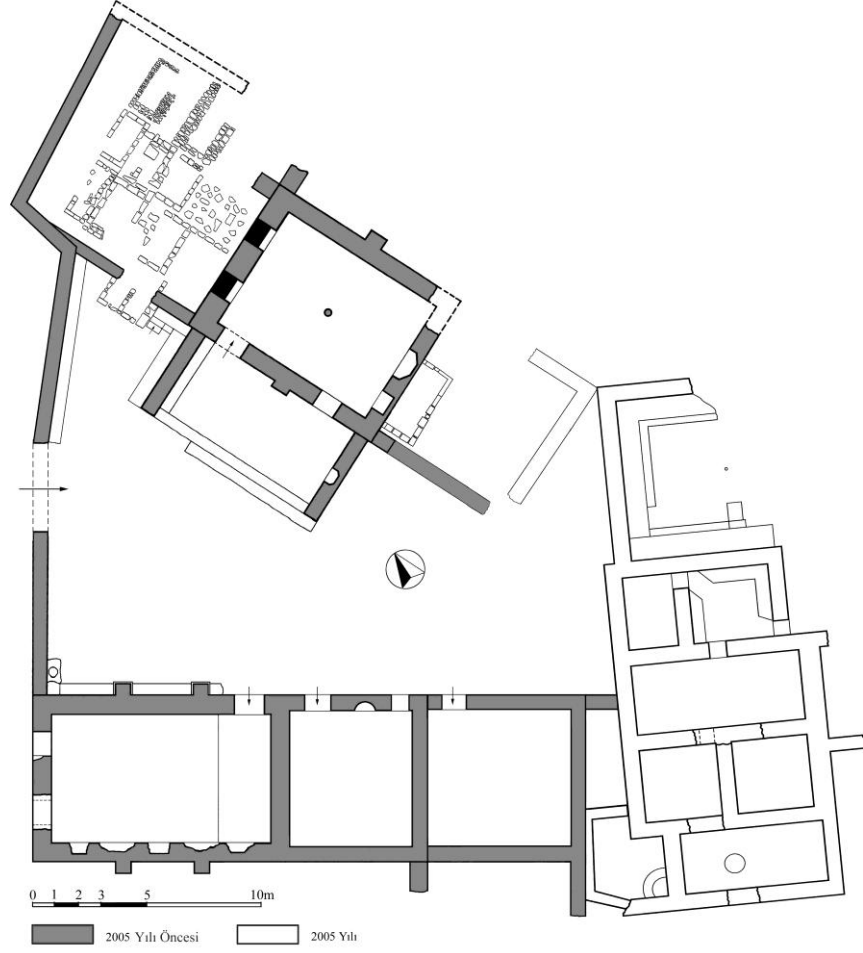
² Bk.M.Oluş Arık, "Peçin Kalesi ve Kenti Örenlerindeki 1982 Yılı Çalışmaları", *V. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 1984, s.310-314.

³Seymenlik Zaviyesi Hamamı NE-SW yönünde uzanan dikdörtgen bir yapıdır. Anlatımda kolaylık sağlamak amacıyla, bundan böyle hamamın NE kenarı "doğu", SW kenarı "batı, NW kenarı "kuzey", SE kenarı ise "güney" kenarı olarak adlandırılacaktır.

⁴ Bk. Ş.Çakmak, "Seymenlik Zaviyesi Kazısı", R.H.Ünal ve diğerleri, "Beçin 2005 Kazısı" *Sanat Tarihi Yıllığı*, XVI/1(2008), İzmir, 2009, s.110-120.

Beçin 2006 Kazısı

nedeniyle, yaklaşık 2m20 x 2m50'lik bir alan kazılamamış, *Karahmet Boğazı*'na doğru çöktüğü anlaşılan güney kesimindeki toprak kaldırılmamıştı¹

Şek. 1- Seymenlik Zaviyesi vaziyet planı. (Çizim Ş. Çakmak)

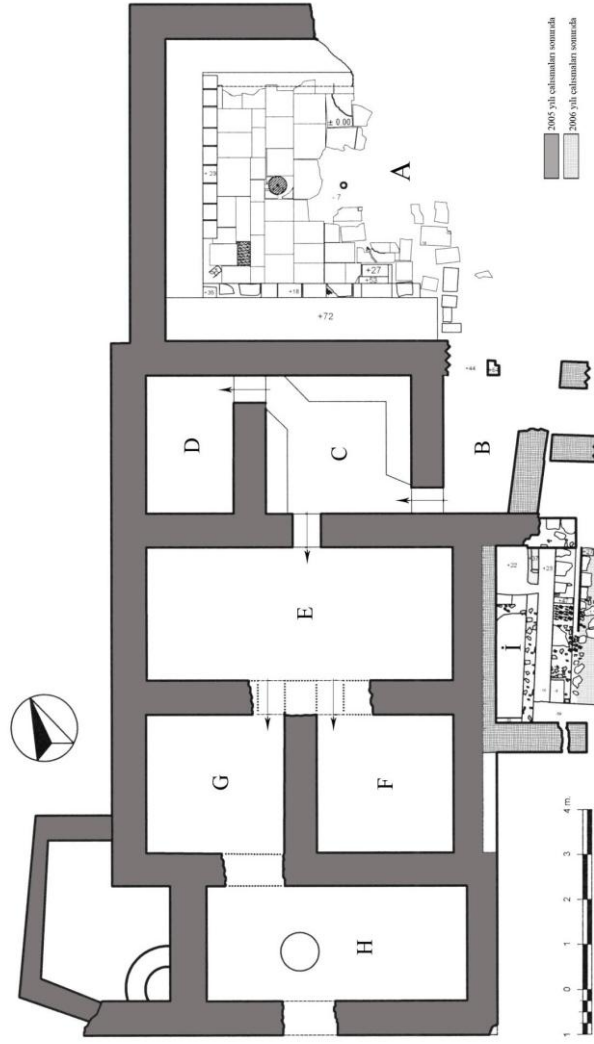
¹ 2006 yılı Şubat ayında, *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma, Muğla Bölge Kurulu*'ndan izin alınarak, Milas Müzesi Müdürü Sayın *Erol Özen*'in gözetiminde, başka bir yere nakletmek amacıyla zeytin ağacı yerinden sökülmüş, ancak alana motorlu taşıt aracı sokulamadığından, ağacın ağır gövdesini taşımak mümkün olmamıştır.

Kazıya, zeytin ağacının bulunduğu alandaki toprağın kaldırılması ile başlandı. Daha önce kazılamayan bu dikdörtgen alanın doğu kenarına yakın bir noktada, silindirik şekilli devşirme bir sütun parçasına rastlandı (Res.2). Tabanı ve üstü düzgün bir şekilde yontulmuş olan sütun parçasının üst yüzeyi ortasındaki delik, bu parçanın bir loğ taşı olarak kullanıldığını düşündürüyordu. Yerinden kıpırdatmadığımız bu loğ taşının, zemine sabitlenmiş olduğu görüldü. Taşın üst yüzeyinin merkezi, soyunmalığın kuzeydoğu ve kuzeybatı köşelerine eşit uzaklıkta (yaklaşık 3m.) idi. Taş, geçen yıl bulunan ve soyunmalığın ortasına yerleştirilmiş bir fiskiyeli havuza ait olduğu tahmin edilen, 12cm. çapındaki pişmiş toprak künk¹ ile aynı dikey eksen üzerindeydi (Bk. Şek.2/A). Loğ taşı görünümündeki sütun parçasının bu konumu, toprak bir damla örtülü olan soyunmalığın çatısını ayakta tutan ahşap desteklerden birinin kaidesi olabileceğini düşündürmektedir. Sütun parçasının üst yüzeyi ortasından, kuzey duvarının iç çeperine olan uzaklık 165cm.; aynı noktadan toprak künge olan uzaklık ise 260cm.dir. Fiskiyeli havuzun, muhtemelen soyunmalığın tam ortasında, karşılıklı kenarlardan eşit uzaklıkta yer aldığını varsayarsak, sütun parçası ve küngün üzerinde yer aldıkları eksen, küngün güneyinde ve ondan yaklaşık 260cm. uzaklıkta, ikinci bir destek bulunması gerektiği sonucuna varılmaktadır.

Soyunmalık mekânı zemininin kuzeybatı köşesinde bir kesimin, döşeme taşlarıyla kaplanmadığı dikkati çekmiş ve bu kesimde yapılan küçük bir sondaj sonucu, üzerine harçla kiremit parçaları eklenerek berkitilmiş bir künge rastlanmıştır. Bu künk, mekânın ortasında yer aldığını tahmin ettiğimiz fiskiyeli havuza su sağlayan sistemin bir parçası olmalıdır.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, soyunmalığın güney duvarının tamamı ile doğu duvarının güney yarısı, temelleri ile birlikte yok olmuş durumdadır. Beçin'in üzerine yerleştiği arazinin aşağı yukarı tamamında olduğu gibi, hamamın üzerine oturduğu alanda da, yüzeydeki toprak tabakasının kalınlığı, yaklaşık 50cm. ile 100cm. arasında değişmektedir. Daha aşağıda, yer yer çatlakları ve boşlukları bulunan bir kaya tabakası yer almaktadır. Soyunmalığın üzerine oturduğu kaya kütlelerinin Karaahmet Boğazi'na bakan güney kesimi, bilemediğimiz bir tarihte ana kütlede ayrılarak güneye doğru eğilmiştir. Bu olay sırasında, soyunmalığın güney kesimi; aralık mekânının güney ve doğu duvarları, sıcaklığın güney duvarına bitişik mekânın güney ve doğu duvarlarının tamamı ile batı duvarının önemli bir kısmı tahrip olmuştur. Nitekim soyunmalığın güney kesimindeki toprak ve molozlar temizlenince, 2005 yılı çalışmaları sırasında, soyunmalık zemininde bulduğumuz düzgün kesme taş kaplamaların burada da devam ettiği, ancak göçük nedeniyle, zeminin güneye doğru yaklaşık 45 derece eğildiği görülmüştür (Res.3, 4). Soyunmalığın batı kenarı boyunca uzanan sekinin güney ucu da, zeminle birlikte kırılarak güneye doğru yatmış durumdadır. Ilıklık mekânının güneydoğu köşesi de, muhtemelen bu sırada tahrip olmuştur.

¹ Bk. Ş.Çakmak, "Seymenlik Zaviyesi Kazısı", R.H.Ünal ve diğerleri, "Beçin 2005 Kazısı"... s.113, şek.2 ve s.114

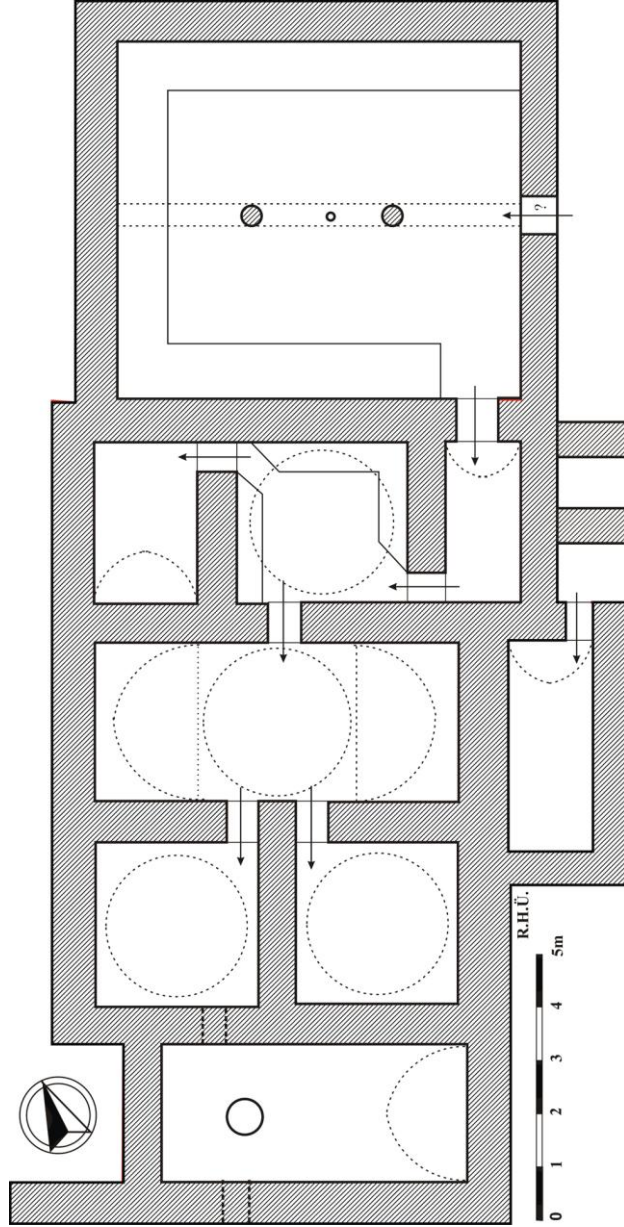

Şek. 2- Seymenlik Zaviyesi Hamamı. Rölöve Planı. (2006 yılı bulguları, Ş. Çakmak'ın çizimi üzerine E. Özbay tarafından işlenmiştir.)

Ilıklık mekânı girişinin konumu (Bk.Şek.2/C), bu mekân ile soyunmalık mekânı arasında, bir başka mekânın yer aldığını açıkça göstermekteydi. Soyunmalık (A) ile ılıkılık (C) ve tıraşlık (D) mekânlarını ayıran kuzey-güney yönlü duvarın güney ucunda, belli belirsiz bir duvar dışı seçilebilmekteydi. Duvarın güneye doğru ne kadar devam ettiğini anlayabilmek amacıyla bu alandaki moloz ve birikmiş toprak kaldırıldı. Ilıklığın güney duvarından yaklaşık 100cm. uzaklıkta, 33cm.x25cm. boyutlarında, bir köşesi kırık bir kesme taşa rastlandı. Bu taşın, soyunmalık ile ılıkılık arasındaki mekânın (B) giriş kapısına ait söve taşlarından biri olabileceği düşünüldü. Ilıklık (C), tıraşlık (D) ve sıcaklık mekânlarının (E), bugün kesin olarak saptanabilen giriş açıklıkları, 60cm. ile 65 cm. arasında değişmektedir. Soyunmalık (A) ile ılıkılığı (B) ayıran duvarın güney ucunda, 30-35cm. eninde bir sövenin varlığı düşünülürse, burada da, 60-65cm. genişliğinde bir giriş aralığının yer alabileceği görülmektedir. Hamamın soyunmalık mekânından (A) bu birime (B) geçişi sağlayacak girişin bulunabileceği en akla yakın yer de burasıdır. Kaldı ki soyunmalık batı sekisinin güneyinde, sekiye kolay ulaşılmasını sağlayan iki basamaklık merdivenin 1m. kadar güneyinde, ikinci bir merdivene ait oldukları tahmin edilen iki basamağın parçalarına rastlanmıştır (Res.5, Şek.3).

Aralık mekânının (B) zemininde yapılan incelemeler sonucu, güney duvarının önemli bir kesiminin temellerine rastlanmıştır. Bu temelin bugün, ılıkılık mekânının (C) güney duvarına paralel olmadığı, doğu yönünde güneye doğru açıldığı görülmüştür (Bk.Şek.2/B). Ancak bu duvarın, batı duvarı ile birleştiği noktada fazla bir bozulma olmayışı, mekânın enini saptamamıza imkân vermektedir. Yaklaşık 145cm. x 300cm. boyutlarında olduğu anlaşılan aralık mekânının (B) güney duvarı da, hamamın diğer duvarları gibi 70cm. enindeydi (Res.6). Bu duvara yaslanan ve duvarla kaynaşmadığı için sonradan inşa edildiği düşünülen 60cm.x 100cm. boyutlarındaki duvar parçasının, bir payanda temeli olabileceği düşünülmüştür. Bu payandanın 1m. kadar doğusunda, ikinci bir payanda olması muhtemel, 60cm. eninde bir başka duvar izine rastlanmıştır. Aralık mekânı (B) güney duvarının batı ucuna yakın kesimde, zemin kotunda, duvar içinden geçen bir su küngüne rastlandı. Bu küngün, hamamın atık sularını tahliye eden sistemin bir parçası olabileceği düşünüldü

Hamamın güneyinde, sıcaklık mekânının güney duvarına dik açı ile bitişen iki duvar parçası, burada tahrip olmuş bir mekânın (İ) varlığına işaret etti. Bu mekânın batı duvarı üzerinde görülen izlerden, doğu-batı yönünde uzanan bir beşik tonozla örtülü olduğu anlaşılmaktadır. Hamamın güney duvarı üzerinde bir çıkıntı oluşturan bu mekânın sonradan inşa edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Zira mekânın batı duvarı, sıcaklığın (E) güney duvarı ile kaynaşmamaktadır. Ancak sıcaklığın güney duvarının dış yüzeyinde görülen bazı izler, bu mekânın da hamamla birlikte planlanıp inşa edildiğini göstermektedir. Şöyle ki: Hamamın güney duvarına dıştan bakıldığında, bu ek mekânın (İ) batı duvarı ile güney halvet hücresinin (F) batı duvarı arasında kalan bölümünün, zeminden yaklaşık 100cm. yükseklikte, 20cm. kadar inceldiği dikkati çekmektedir. Bir başka deyişle bu duvarın, sıcaklık mekânı (E) ile güney halvet hücresi (F) arasında

Şekil 3-Seymenlik Hamamı. Restitüsyon Planı. (Ş. Çakmak in röleve planı esas alınmıştır.)

kalan kısmının alt kesimi, 20cm. kadar daha kalın inşa edilmiştir. Yani bu duvarın ek mekânla müşterek olan kesimi, hamamın diğer duvarlarından daha kalındır ve 90cm. genişliktedir. Acaba buna niçin gerek görülmüştür? Bugün sıcaklık duvarları üzerinde görülebilen izlerden bu mekânın, ortada bir kubbe ve bu kubbenin iki yanında uzanan kuzey-güney yönlü birer tonozla örtülü olduğu açıkça belli olmaktadır. Sıcaklığın güneyine yamayan ek mekânın (İ), doğu-batı yönünde uzanan dikdörtgen bir mekân oluşu, üzerinin aynı yönde uzanan bir beşik tonozla örtülmesini gerektirmiştir. Bu tonozun izleri, mekânın kuzey duvarı üzerinde açıkça görülmektedir. Böylece, birbirine dik yönlü iki ayrı tonozun aynı duvar üzerine oturtulması zorunluluğu, duvarın biraz daha kalın inşa edilmesini gerektirmiş olmalıdır. Ancak, ek mekânın batı duvarının, hamamın güney duvarına bağlanmamış olması, bu mekânın sonradan inşa edilmiş olabileceğini hatıra getiriyorsa da, duvarın alt kesimindeki kalınlığın üst kesimde kaybolması, en azından planlamanın hamamla birlikte yapıldığının kanıtı gibidir.

Ek mekânın (İ) girişinin, hangi duvar üzerinde yer aldığı tam olarak saptanamamaktadır. Batı duvarının yaklaşık 185cm.lik kesimi, kısmen de olsa ayaktadır. Aynı duvarın yaklaşık 45cm.lik bir parçası da, temel seviyesinde izlenebilmektedir. Ancak ne zeminin üstünde, ne de temel seviyesinde, bir girişe işaret edebilecek herhangi bir ize rastlanmadı. Sıcaklık mekânı (E) ile müşterek duvar üzerinde de, her hangi bir giriş izi mevcut değildir. Mekânın, kazı sonunda ortaya çıkarılan güney duvarının temeli, güneye doğru yatık durumdadır. Bu temel, ek mekânın eninin, 160cm. civarında olduğunu göstermektedir. Bugün, Karaahmet Boğazı'nın dik eğimi, bu duvarın hemen dibinden başlamaktadır. En azından bugünkü duruma göre, bu cepheye bir giriş yerleştirmek oldukça zordur. Mekânın doğu cephesinin yaklaşık 85cm.lik bir bölümünü, aralık mekânının (B) güney duvarı kapatmaktadır. Eğer giriş bu cephede idiye, kalan 75cm.lik kesimde olmalıydı. Ancak, ek mekân (İ) ile aralık mekânı (B) arasında doğrudan bir bağlantı olmadığı da açıkça bellidir.

Hamamın aralık mekânı (B) ile bir bağlantısı bulunmadığını düşündüğümüz bu ek mekânın (İ) işlevi neydi? Mekânın zemininde ortaya çıkan duvar kalıntılarına ve izlere kesin bir anlam verebilmek oldukça zordur. Mekânı, doğu-batı yönünde boydan boya kateden, 35cm. eninde ve yer yer 20cm. derinliğindeki dikdörtgen profilli kanalın zemininin, sıvalı olduğu görülmektedir (Res.7). Kanal, doğudan batıya doğru eğimlidir. Zeminin doğu ucu ile batı ucu arasında, 50cm.ye yakın kot farkı vardır. Kanal ile mekânın güney duvarı arasında, bir sekiye ait olduğunu düşündüğümüz, kabaca 40cm. eninde bir yükselti mevcuttur (Res.8). Sekinin, mekânın batı duvarına yaklaşık 30cm. uzaklıkta son bulduğu izlenimi edinilmektedir. Kanal, batı duvarı dibinde, 90 derecelik bir açıyla güneye yönelmekte ve muhtemelen güney duvarı üzerindeki bir delikten dışarı ulaşmaktaydı. Kanalın kuzeyinde, mekânın kuzeydoğu köşesinde, yaklaşık 100cm. X 70cm. boyutlarında ve zemini kanalla aynı kotta, havuzu andırır bir çukur saptanmıştır. Çukurun zemini ile kuzey ve doğu kenarlarındaki duvarların sıvalı

oldukları görüldü. Çukurun batısında kalan yükseltide de, benzer çukurların bulunabileceği düşünülerek yapılan sondajlar kesin bir sonuç vermedi (Res.9).

İçinde bir su kanalı bulunan bu ek mekânın (İ) işlevi konusunda kesin bir fikir yürütemiyoruz. Hatırlanacağı gibi, hamamın ılıklik mekânında (C) mevcut üç açıklıktan birincisi güneyindeki aralık mekânı (B) ile, ikincisi batısındaki sıcaklik mekânı (E) ile, üçüncüsü de, kuzeyinde yer alan ve tıraşlık olduğu tahmin edilen dikdörtgen planlı hücreyle (D) bağlantı sağlamaktadır¹. Ilıklığın kuzeyindeki hücrenin tıraşlık olarak işlev gördüğü kabul edilirse, hamamların vazgeçilmez unsurlarından biri olan tuvalet mekânının nereye yerleştirilmiş olabileceğini sorgulamamız gerekmektedir. Aralık mekânı (B), içine bir tuvalet yerleştirilemeyecek kadar küçük ve dardır. Kaldı ki ılıklik mekânına (C), oradan da tıraşlık (D) ve sıcaklik (E) mekânları ile halvet hücrelerine (F,G) ulaşabilmek için, bu mekânın içinden geçmek gerekmektedir. Hamamlarda tuvalet mekânları, -varsa tıraşlık mekânı ile birlikte- hemen daima ılıklik mekânına açılırlar. Burada ılıkliğa (C) açılan iki mekândan biri olan ve tıraşlık olarak adlandırdığımız mekân da (D), içine bir tuvalet yerleştirilemeyecek kadar dardır. Bazı hamamlarda, tuvaletlerin alışılmamış yerlere yerleştirildikleri de görülebilmektedir. Örneğin *Beçin Bey Hamamı*'nda tuvalet, sıcaklik mekânının kuzey duvarına bitişik, küçük bir hücreden ibaretti². *Bey Hamamı*'na benzer bir plana sahip olan *Tire Yeniceköy Hamamı*'nda³ ise kare şekilli tuvalet hücresi, ılıklik mekânı duvarına bitişiktir ve dışa doğru çıkıntı oluşturmaktadır. *Seymenlik Hamamı*'ndaki ek mekânın da (İ) bir tuvalet olabileceği akla gelmekte ise de, yukarıda da değindiğimiz gibi bu mekânın doğu duvarı üzerinde yer aldığı tahmin ettiğimiz girişinin, hamamın aralık mekânına açılması ilk bakışta mümkün görünmemektedir. Ancak, mekân girişinin önünde yer alan, bugün izleri ortadan kalkmış bir küçük geçiş mekânı aracılığı ile aralık mekânına bağlanmış olması da mümkündür. Mekânın içinden geçen su kanalının, hamamın atık sularını dışarıya akıtan kanal olabileceği akla gelmekte ise de, atık suların, doğrudan doğruya aralık mekânından (B) dışarıya atılması daha kolay ve daha akla yakın bir çözüm iken, niçin bu mekânın içinden geçirildiği sorusuna cevap bulmak zorlaşmaktadır.

Ek mekânın işlevi konusunda akla gelen olasılıklardan biri de, bir "keçelik" olabileceğidir. Türk hamamlarında varlığından söz edilen keçelikler, ayrıntılı bir şekilde incelenmemiştir. Y.Önge, Selçuklu dönemi hamamlarında, orijinal plan kompozisyonunda yer alan bir keçeliğin bulunmadığını belirtmekte ve XV. Yüzyıla tarihlenen *Demirtaş Hamamı*'nda (Bursa), hamamın kuzey cephesine yamanmış, girişi külhan yanında bulunan ince, uzun, tonozlu mekânın, bir keçelik olduğu kanısındadır⁴. Araştırmacı, birbiri içinden geçilen iki bölümden oluşan bu keçeliğin, bir kubbe ile

¹ Bk.Ş.Çakmak, "Beçin 2005 Kazısı", R.H.Ünal ve diğerleri, "Beçin 2005 Kazısı"...s.6, Şek.2.

² Bk.R.H.Ünal, "Beçin 1995 Kazısı", *Sanat Tarihi Dergisi*, IX(1998), s.138-139.

³ Bk.C.Çakmak, *Tire Hamamları*, Ankara, 2002, s.42-45.

⁴ M.Y.Önge, *Anadolu'da XII.-XIII. Yüzyıl Türk Hamamları*, Ankara, 1995, s.27-28, s.33, Şek.6.

örtülü ilk bölümünün, keçecilerin soyunma yeri olarak kullanıldığını düşünmektedir. Beçin Seymenlik Hamamı'ndaki ek mekânın (İ), konum olarak Demirtaş Hamamı keçeliğini anımsattığı söylenebilir. Mekânı boydan boya kateden çeperleri sıvalı su kanalı da, keçelik işlevi ile uyuşmaktadır.

Menteşe Mezarlığı Kazısı: Beçin şehir surları ile Yelli Külliyesi arasında yer alan ve tamamen makilerle kaplı olan Mentеше Mezarlığındaki çalışmalara, 2002 yılında başlanmıştı. 2006 yılı çalışmaları sonuna kadar geçen sürede, 600 m²'ye yakın bir alan makilerden temizlendi ve kazısı büyük ölçüde tamamlanarak, ortaya çıkan mezarlar kısmen onarıldı (Şek.4). 2004 yılında, kazısı tamamlanan alanın yaklaşık ortalarında, F6, F7, G6 ve G7 kareleri içinde, dikdörtgen şekilli bir yapı kalıntısı (Şek.5/B) ortaya çıkarılmıştı¹. Güney duvarının doğu kesimi ile batı duvarının güney kesiminde birer girişi bulunduğu görülen bu mekânın, batı duvarı üzerinde bir de ocağı vardı². Yapının batı girişi önündeki döşeme kalıntıları, bu cephede bir sundurma bulunduğunu düşündürmüştü. Ocağı nedeniyle içinde gecelenen bir mekân olduğu tahmin edilen bu yapı, 1998 yılı çalışmaları sırasında ortaya çıkarılan, Beçin iç kalesi güneyindeki zaviyeyi hatırlatmaktaydı³. Mekânın güney duvarının, batıya doğru 120cm. kadar devam ettikten sonra dik açıyla güneye yönelmesi, bitişiğinde bir başka mekânın bulunduğunu ve Seymenlik Zaviyesi benzeri yeni bir zaviye ile karşı karşıya olduğumuzu düşündürmüştü. Bu nedenle, 2006 yılı çalışmaları, bu dikdörtgen yapının güneyinde yoğunlaştırıldı.

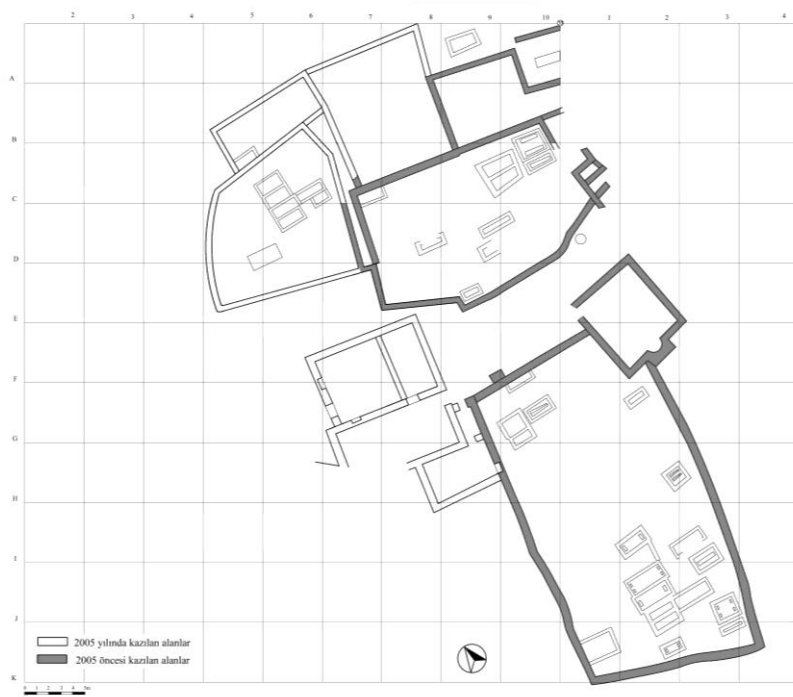
İçindeki toprak ve moloz temizlendikten sonra, 915cm. X 435cm. boyutlarında ince uzun dikdörtgen bir mekân olduğu görülen C mekânı, B mekânından biraz daha dar ve uzundur (Bk.Şek.5/C). İç düzeni, B mekânını yakından anımsatmaktadır. Mekâna, doğu duvarının kuzey ucundaki bir açıklıktan girilmektedir. B mekânı ile müşterek olan kuzey duvarı üzerinde yer alan bir açıklıktan, B mekânına geçilebilmektedir. Mekânın doğu yarısında zemin kotu, batı yarısındaki zemin kotundan yaklaşık 30cm. daha düşüktür. Bir başka deyişle, mekânın batı yarısında, 570cm. x 435cm. boyutlarında bir seki oluşturulmuştur (Res.10). Mekânın güneybatı köşesinde rastlanan 150cm. X 115cm. boyutlarındaki dikdörtgen masif blok, alanın tümünün mezarlığa dönüştürüldüğü dönemde, bir parselden komşu parseli geçişi kolaylaştırmak amacıyla inşa edilmiş, bir iki basamaklık bir merdivene ait olmalıdır. Mekânın güney duvarı üzerinde, D mekânına açılan 100cm. genişliğinde bir başka açıklık izine rastlanmıştır. C mekânı zemininin, D mekânı zeminine göre daha düşük kotta oluşu, bu açıklığın bir kapıya değil bir pencereye ait olabileceğini düşündürmüştür. B mekânındaki iki farklı

¹ Bk.E.Daş, "Menteşe Mezarlığı Kazısı", R.H.Ünal ve diğerleri, "Beçin 2004 Kazısı", *Sanat Tarihi Dergisi*, XV-2/2006, İzmir, 2006, şek.5-6, s.101.

² Bk.E.Daş, "Menteşe Mezarlığı Kazısı", R.H.Ünal ve diğerleri, "Beçin 2005 Kazısı"..., s.120-127.

³ Bu zaviye hakkında bilgi ve plan için bk. R.H.Ünal, "Beçin 1998 Kazısı", *Sanat Tarihi Dergisi*, (XI/2001), İzmir, 2001, s.192-195.

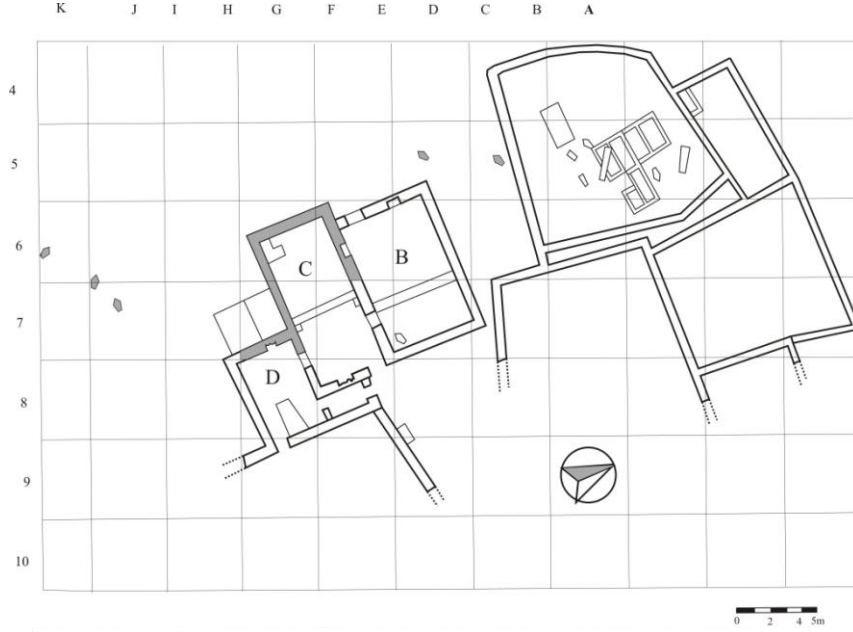
girişin, özel bir amaçla açılmış olabileceği hatıra gelmektedir. İçinde ocağı ile B mekânı, zaviyenin toplantı odası olmalıdır. Zaviye şeyhi, muhtemelen C mekânında oturmakta, toplantı saatinde, aradaki kapıdan B mekânına geçmekteydi.

Şek. 4- Menteşe Mezarlığı vaziyet planı. (Çizim E. Daş)

C mekânının doğu duvarı ile Mescidin güneybatısındaki büyük parselin batı duvarı arasında, dar bir koridor oluşturulduğu görüldü (Res.11). Koridorun kuzey ve güney uçlarına, yaklaşık 90cm. genişliğinde birer giriş inşa edilmiştir. Bu kapılardan geçilerek ulaşılan 400cm. X 560cm. boyutlarındaki D mekânı, B ve C mekânlarından daha küçüktür (Bk.Şek.5/D). Mekânın batı duvarı üzerinde yer alan 90cm. genişliğindeki nişin, sonradan örülerek kapatıldığı görülmektedir. Mekânın doğu duvarının güney ucunda, sonradan açılmış olması muhtemel, 85cm. genişliğinde bir ikinci giriş bulunmaktadır. Mekânın doğu duvarına yaslanan ve yaklaşık olarak mekânı ortalamayan, üzeri sal taşları ile örtülmüş bir mezara rastlanmıştır (Res.12). Yine sal taşları ile örtülmüş yan yana iki mezar da, mekânın batı duvarına dıştan yaslanmaktadır.

Mescidin 12m. batısında yer alan ve büyük olasılıkla bir zaviyeye ait olan bu mekânlar, muhtemelen XIV. Yüzyıl ortalarında terk edilmiş ve kısa sürede harap olmuştur. C mekânının doğu yarısı içinde bulunan biri bir kadına ait iki iskelet, bu

Şek.5- Mentese Mezarlığı. Plan. (2006 yılı bulguları, E. Daş'ın çizimi üzerine B. Sağıt tarafından işlenmiştir).

mekânın, terk edildikten sonra gömü alanı olarak kullanıldığının kanıtıdır. Mekânın düşük kottaki doğu yarısı zemininin, sıvalı olduğu görülmüştür. Birini B mekânına açılan kapının eşiği önünde, diğerini de biraz daha güneyde bulduğumuz bu iskeletler, mekânın sıvalı zemini üzerine yatırılmıştır (Res.13). Binalar yıkıldıktan sonra, duvarların ayakta kalan alt kesimleri, ihata duvarı işlevi görmüş ve mekânın içi toprakla doldurularak gömü yapılmıştır. İki iskeletten güneydeki kadın iskeletinin çevresinde, düzgün hatlar boyunca sıralanan çiviler bulunmuştur (Res.14). Cesedin tabutla birlikte gömüldüğü ve bu çivilerin, tabutun yapımında kullanılan çiviler olduğu düşünülmüştür. İslâmî ölü gömme geleneğine uygun olmayan bu tabutla birlikte ölü gömme uygulaması nasıl açıklanacaktır? Cesedin parmağında *in situ* olarak bulunan taş yüzük, cesedin ya alelacele, ya da fazla temastan kaçınılarak gömüldüğünü düşündürmektedir¹.

¹ Bu mezarlıkta, İslâmî ölü gömme geleneklerine uygun olmayan bir başka uygulamaya, mescidin güneybatı köşesindeki mezarda da rastlamıştık. Bu mezarda, cesedin mezar çukuru zeminine yatırıldığı ve üzeri toprakla örtülmeden çukurun sal taşlarıyla kapatıldığı görülmüştü. İslamiyet öncesi Anadolu ölü gömme geleneklerini anımsatan bu uygulamaya, Beçin beldesi, *Kepezaltı* mevkiinde, rastlantı sonucu bulunan ve Antik Dönem'e tarihlenen bir mezarda da rastlanmıştır.

Beçin 2006 Kazısı

Yukarıda da değindiğimiz gibi Beçin'in jeolojik yapısı gereği, arazinin büyük bir kesiminde, mezar çukuru açmaya yetecek derinlikte toprak bulunmamaktadır. Bu nedenle Menteşe Mezarlığı'nda, etrafı duvarlarla çevrili parseller oluşturulmuş ve parsellerin içi, gömü yapmaya yetecek kadar toprakla doldurulmuştur¹. Mescidin kuzeyinde ve güneybatısında yer alan iki büyük parsel de dahil olmak üzere, ortaya çıkarılan parsellerden A, B, C ve D mekânları dışında hiçbirinin, düzgün bir geometrik şekle sahip olmayışının nedeni bu olmalıdır.

Mezar Taşları

Aydoğan Demir

2006 yılı kazı dönemi, mezar taşları açısından verimsiz geçmiştir. Bu nedenle çalışmalarımızı depo² ve müzede bulunan taşların yayınına kaydirdik. Bugüne kadar yayımladığımız mezar taşları, Beçin'in önemli yöneticilerini onların yakınlarını ve bazı Ahileri tanımamıza vesile olmuştu. 2006 çalışmaları, İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi ile Ankara Tapu Kadastro Arşivi'ndeki tapu tahrir defterlerinde yaptığımız araştırmalarda elde ettiğimiz bilgileri karşılaştırma imkanı sağladı. Bunların değerlendirilmesi aşağıda yapıldı.

Depo ve mezarlık çalışmaları, Beçin Ulu Camii'nin (Orhan Camii) 3 belki de 4 nesil hatipliğini yapmış, aynı zamanda içinden hattalar çıkarmış bir aileyi tanımamızı sağladı. Hatipoğlu ailesinden olup kendisini hatip oğlu hatip Hacı Mustafa olarak tanıtan kişi 1391 yılında ölen Ahmed Gazi'nin mezar taşını yazmıştır. Bunun oğlu hatip İsa'nın imzasını taşıyan 3 mezar taşına sahibiz ki, bunlardan ikisi Wittek tarafından görülmüştür. İki taşın tarih kısmı sağlam, diğerinin kırıktır. Tarihli 1421 ve 1428-29 yıllarını taşımaktadır. Baba-oğulun yazdığı taşlar 40 yıllık bir süreci kapsamaktadır.

Geriye bir dönüş yaptığımız zaman hatip oğlu hatip Mustafa'nın babasını mezar taşından tanıma fırsatını elde ederiz. 2003 yılı kazılarında ortaya çıkan bu taş, Hatip Mecdeddin (Mecdüddin) İsa bin Musa'ya aittir. 2003 raporunda uzun uzadıya değerlendirdiğimiz Hatip Mecdeddin İsa, oğlu Kasım ile beraber zulmen öldürülmüşlerdir (el-mazlum, el-maktul). Mecdeddin İsa'nın ayak taşı

Bk. E.Daş, A.Demir, "Menteşe Mezarlığı Kazısı", R.H.Ünal ve diğerleri, "Beçin 2003 Kazısı", *Sanat Tarihi Dergisi*, XIV/2(2005), İzmir, 2005, s.137.

¹ C mekânının güneybatı köşesinde görülen, kırma taşlarla örülmüş harçlı masif kitle, binalar harap olup mezar parsellerine dönüştürüldükten sonra inşa edilmiş, farklı kottaki bitişik parselere geçişi sağlayan bir merdivene ait olmalıdır. Mescidin batı duvarına bitişen doğu-batı doğrultusundaki ihata duvarının batı ucunda yer alan ve duvarın kuzey cephesine yaslanan harçlı kitle de, muhtemelen aynı amaçla inşa edilmiştir.

² P. Wittek'in *Menteşe Beyliği* adlı eseri 1934'te yayınlanmıştır. Wittek bu eseri yazmadan önce Beçin'e gelmiş ve mezar taşlarının bir kısmının medresede olduğunu görmüştür. Bugün depo olarak nitelendirilen yer burasıdır. Bakınız, P. Wittek, *Menteşe Beyliği*, Çev. O. Ş. Gökyay, Ankara 1944, s. 128, not: 428.

bulunamadığından kesin tarihleyemediğimiz ölümünü 1360-1375 yıllarına yerleştirmiştik¹. Ben, Mustafa'nın kullandığı hatip oğlu hatip ünvanından yola çıkarak, Mecdeddin İsa'nın babası Musa'nın da hatip olduğunu ve dolayısıyla Orhan Bey'in yaptırdığı Ulu Camii'nin hatipliğini 100 yıllık bir süre bu ailenin elinde tuttuğunu düşünüyorum.

Aşağıda değineceğimiz Çağatay Hamza Zaviye'sinin gelir kaynakları arasında Beçin'de bir hatip oğlu bahçesi vardır. Bu bahçe bu ünlü ailenin hatirasını taşımış olmalıdır².

Kazılar devam ettikçe Beçin tarihi üzerindeki sır perdeleri de aralanmaya devam edecektir.

2006 yılında ortaya çıkan 3 etütlük mezar taşının ikisi tamamen okunabildi. Üçüncü taş üzerindeki çalışmalarımız devam etmektedir.

Beçin mezar taşlarının çok yüksek, devrine ışık tutan sanatsal değerleri yanında yazımlarında büyük sorunlar vardır. Hattat ve hakkâklardan kaynaklanan hataların başlıcaları, imlâyâ ve noktalamaya gerekli özenin gösterilmemesidir. Bazı hatalar, kırık taşlarda yaptığımız gibi, köşeli parantezlerle gösterilmiştir. Kelimelerdeki eksik noktalar, teknik nedenlerle, varmış gibi yazılmış, metin hacmini şişirmemek için dipnotlarına gidilmemiştir. İleride, Prof.Dr.Hakkı Önkâl ile beraber yayınlamayı düşündüğüm "**Beçin Mezar Taşları**"nda, farklılıkları ayrıntılı bir şekilde ortaya koyacağımızı umuyorum³.

B. 2006/1 Et. :

<i>Malzemesi</i>	: Mermer
<i>Yüksekliği</i>	: 63 cm.
<i>Genişliği</i>	: 28 cm.
<i>Eni</i>	: 9 cm.

¹ Rahmi Hüseyin Ünal ve diğerleri, Beçin 2003 Kazısı, *Sanat Tarihi Dergisi*, Sayı: XIV-2 (2005), s. 141-143

² 1530 yazımındaki Hatip oğlu bahçesi 1562 yazımında koru olarak kayda geçmiştir. Bkz. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *166 numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri*, s. 494; *338 numaralı Tapu Tahrir Defteri*, s. 50

³ Mezar taşlarının okunması ve anlamlandırılmasında *Prof.Dr.Hakkı Önkâl* ve *Dr.Mehmet Sait Toprak* çok yardımcı oldular. Kazı döneminde *Eczacı Erman Güneli* desteğini hiç esirgemedi. Temmuz-Ağustos aylarının o çok sıcak günlerinde, *Ender Özbay*, *Ersin Pılas Turgut Yongacı*, *Şiar Bent*, *Kıvanç Altay* ve *Koray Ayber* arazide ve depoda canla başla çalıştılar. *Betül Sağır*'ın yardımlarıyla *Didem Polat*, kaliteli estampajlar aldı. Kazının gerçek Mehmetçiği *Gültekin Teoman*, bıkmadan usanmadan kitabelerin yazımını ve düzenlenmesini gerçekleştirdi. Bütün bu sevgili dostlarıma ve sevgili öğrencilerime sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Dış yüzü:

بِسْمِ اللّٰهِ
الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
لَا اِلهَ اِلَّا اللّٰهُ

İç yüzü:

مُحَمَّدٌ
رَسُولُ اللّٰهِ
الْمَلِكُ اللّٰهُ

Türkçesi: *Rahman ve Rahim Tanrı'nın adıyla. Tanrı'dan başka ilah yoktur, Muhammed Tanrı'nın elçisidir. Mülk Tanrı'nındır.*

B. 2006/1 Et.

Malzemesi : Mermer
Yüksekliği : 45cm.
Genişliği : 33cm.
Eni : 6cm.

Dış yüzü:

Çok aşınmış bu yüzde Rahman suresi (*Kuran, LV*) 26.ayetinin son, 27.ayetinin ilk kelimeleri seçilmektedir.

فان و ييقي

Bu durumda taş üzerinde:

كل من عليها فان و ييقي وجه ربك

(*yer yüzünde her şey gelip geçicidir...Rabbinin yüzü kalıcıdır.*)

yazılmış olmalıdır.

İç yüzü:

بنْت [ال] سعیده
[خواص] خواص

R.H. Ünal - A. Demir - G. Teoman

بھادر غفر الله تعالی

Türkçesi: Mutlu (ahiretini hazırlamış) Bahadır kızı Havas (?). Yüce Tanrı bağışlasın.

B. 97/9, Müze No: 61

Baş taşı

Malzemesi : Mermer

Yüksekliği : 103 cm.

Genişliği : 41 cm.

Eni : 8,5 cm.

Dış yüzü:

قال النبي عليه
السلام من مائة غريب [1]
فقد مات شهيد [1]

İç yüzü:

هذا قبر مر
حومه مغفوره
سعيده شهيده
الى رحمة الله تعالى

B.97/7, Müze No: 59

Ayak taşı

Malzemesi : Mermer

Yüksekliği : 123 cm.

Genişliği : 36,5 cm.

Eni : 7,5 cm.

İç yüzü : (Res.15)

خند خاتون
بنت محمد بك

هك الابد
ماته { ماتت }

Dış yüzü: (Res.15)

من شهر
صفر
سنه سبع ثلثين
و ثمانه ميه

Türkçesi: *Selam üzerine olsun, Peygamber dedi ki: “Memleketinden uzakta (garip olarak) ölen şehid olur¹. Mehmed bey kızı Hundi hatunu 837 senesi Safer (17 Eylül - 15 Ekim 1433) ayında sonsuzluk alıp götürdü. (Ebediyete intikal etti).*

Hundi Hatun, Menteşe Beyliği'nin yıkılışından 13 yıl sonra vefat etmiştir. Mezar taşı varlıklı bir ailenin bireyi olduğunu göstermektedir. Babası Mehmed Bey'in ünlü Menteşe Beylerinden İbrahim Bey oğlu Mehmed Bey (ölümü 1403)² olması ihtimal dahilindedir. Mehmed Bey, Muğla ve Çine yöresine hâkimdi ve Leyne'de (Turgut) bir zaviye yaptırmıştı³. Bu görüşümüz doğru ise Hundi Hatun babasının ölümü ve beyliğin ortadan kalkmasından sonra kendisini Beçin'de “bir garip olarak” görmüş olmalı ki bu duyguları bir hadis ile mezar taşına hakkedilmiştir..

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (İstanbul) ile Tapu Kadastro Arşivi (Ankara) 'nde bulunan tahrir defterlerinde Beçin'deki vakıflarla ilgili önemli bilgiler vardır.⁴ Vakıf kurucuları arasında adları anılanlar arasında Ahmed Gazi Bey, İlyas Bey, Çağatay Hamza Bey, Hundi Hatun, Köse Umur Bey, Tanrıvermiş Bey, Ahi Hüseyin, Şeyh Çelebi, Lokman, Bahşayış, Ramazan vs. vardır. Bunlardan mezarı kesin olarak bilinen Ahmed Gazi'dir ve Beçin'de yaptırdığı medrese ana eyvanında medfundur. İlyas Bey'in Balat'ta yaptırdığı cami yanında⁵ veya Beçin'de Ahmed Gazi'nin yanında yattığı yolunda⁶ görüşler ileri sürülmüştür. Köse Umur Bey'in Beçin'deki türbesinde yattığı

¹ *Kütüb-i Sitte'de* bulunmayan bu hadis için bakınız: Ali Yardım, *Şihabü'l – Ahbar Tercümesi*, İstanbul 1999, s. 92-93, 285. Düzeltmeler bu metne göre yapıldı.

² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, Ankara 1988, 4. baskı, s. 78.

³ Uzunçarşılı, *aynı yer*.

⁴ *166 numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (1530)*, Ankara 1995, s. 495; Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *338 numaralı Tapu Tahrir defteri (1562)*, s. 51; Ankara Tapu Kadastro Arşivi, *569 numaralı Tapu Tahrir Defteri (Evkaf)*, s. 12.

⁵ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 80

⁶ P. Wittek, *Menteşe*, s. 151 (İlyas Bey'in söz konusu olması da imkansız değildir.); Remzi Duran, *Menteşe Beyliği Mimarisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir 1994,c.1, s205.

bilinmekle beraber mevcut türbelerden hangisi olduğu belli değildir. Diğer vakıf kurucuları hakkında bugüne kadar kesin bir bilgi elde edilememiştir.

Mezar taşları içinde, 1421 yılında vefat eden bir *Hundi Paşa* (binti Ahmed bin İskender), 22 Mart 1420’de ölen Melikü’l Ümera Melikşah bin Abdullah’ın kızı *Hundi Beşe* (tarih kısmı kırık), ölüm tarihi belli olmayan Dura Hundi ve burada yayımladığımız *Hundi Hatun* vardır. Hundi binti Mehmed Bey’in, tapu defterlerinde geçen ve Kur’an okutulması için vakıf kuran Hundi Hatun ile aynı kişi olduğunu düşünüyorum. Arşiv kayıtlarında yıllık 400 akçe geliri olan vakfın II. Bayezid (1481-1512) ve Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) zamanlarında mukarrrenamelerle hukuki varlığı korunmuş, öşür ve resimlerden de muaf kılınmıştır. Hundi Hatun’un vakıf gelirleri arasında Leyne’de (Turgut kasabası) “*Paşa bağçesi demekle maruf bağçe*” vardır. Yukarıda değindiğimiz Mentеше hükümdarı Mehmed Bey’in Leyne’de zaviye yaptırması ile, Hundi Hatunun da aynı yerde bir bahçeye sahip olması rastlantı olmamalıdır. Kazılarda ortaya çıkanlarla, arşiv belgelerinin yan yana getirilmesi, Beçin tarihine önemli katkılar sağlayacaktır.

B.97/14, Müze No: 66

Baş taşı

Malzemesi : Mermer

Yüksekliği : 77 cm.

Genişliği : 35 cm.

Eni : 7 cm.

Dış yüzü: (Res.16)

قد توفت و شهده
المحسنه المشفقه

İç yüzü: (Res.16)

المرحومه المغفوره
السعيده شاه پاشا
بنت

B.97/1 :

Ayak taşı
Malzemesi : Mermer
Yüksekliği : 112 cm.
Genişliği : 34 cm.
Eni : 8 cm.

İç yüzü: (Res.17)

لحاج مصطفى
تغمد ها الله
بغفرانه اسكنها
فراديس جنانه

Dış yüzü: (Res.17)

فى يوم الثالث عشر
من شهر صفر
سنه اثنى و
ثلاثين و ثمانمائه
كتبه عيسى الخطيب

Türkçesi: İyiliksever, müşfik, ... Tanrı'nın rahmetiyle müjdelenmiş, günahları bağışlanmış, mutlu (ahiretini hazırlamış) Hacı Mustafa'nın kızı Şah Paşa 832 senesinin Safer ayının 13'ünde öldü (22 Kasım 1428). Tanrı ona acısın, merhamet etsin, cennet bahçelerinde otursun.

Hatip İsa yazdı.

B.97/3, Müze No: 55

Malzemesi : Mermer
Yüksekliği : 101 cm.
Genişliği : 38 cm.
Eni : 6 cm.

İç yüzü: (Res.18)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
كُلٌّ مِنْ عَلَیْهَا فَانِ وَيَقِیْ وَجْهَ رَبِّكَ
ذِی الْجَلالِ وَ الْاِكْرَامِ فِیْ اِیَّامِ الْاِیَّامِ
رَبِّكُمْ تَكْذِبَانِ
جَهانِ یادِ كارِست [و] ما رِفْتَنِی
بِكِیْتِی نَمَانْدِ بَجَزِ مُرْدَمِی

Dış yüzü: (Res.18)

اطاب الله تراها
وجعل الجنة مثواها
و رحمة الله لمن دعاها
قد توفى الى رحمة الله تعالى
و غفران الله و رضوانه
فى يوم السبت [من] ثالث
عشر شهر شوال المبارك
من شهور
سنه احدى و عشر ثمانمائة

Türkçesi: *Rahman ve Rahim Tanrı'nın adıyla. Yeryüzünde her şey gelip geçicidir. Azamet ve ikram sahibi olan Rabbinin yüzü bakidir. İnsanlar, Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz.¹*

Dünya (bizim fani hayatımız için) bir anıdır. Biz gidenlerdeniz. Bu dünyada halıcı olan sadece insanlıktır.²

Allah toprağını güzelleştirsin, (Temiz kılsın) meskeni cennet olsun. Allah ona dua edeni de bağışlasın.

Yüce Tanrı'nın rahmetine ve yine onun rızası ile bağışlanmaya (muhtaç) (ad yok), 811 senesi mübarek Şevval ayının 13'ünde cumartesi günü vefat etti (1 Mart 1409 Cumartesi).

¹ *Kur'an* (LV) Er-rahman, 26.27.28'inci ayetler.

² Assadullah Souren Melikian-Chirvani, "Les Stèles Funéraires D'Ayasoluk 1", *Turcica*, Tome IV, 1972, s. 123.

B. 2002/2, Müze No: 148

Malzemesi : Mermer
Yüksekliği : 97 cm.
Genişliği : 32 cm.
Eni : 9 cm.

Dış yüzü: (Res.19)

كل شيء
هالك
الا وجهه

İç yüzü: (Res.19)

قال عليه
السلام الدينا
فانية والا خره
باقيه

Türkçesi: *Ondan başka her şey yok olacaktır, ona yönelin*¹.

Selam üzerine olsun (Peygamber), “dünya geçicidir, ölümlüdür, ahiret bakidir, kalıcıdır.” dedi.

B.97/6, Müze No: 58

Malzemesi : Mermer
Yüksekliği : 87,5 cm.
Genişliği : 32 cm.
Eni : 8,5 cm.

Dış yüzü:

كل
نفس ذا
يقنة
الموت

¹ Kur'an, Kasas (XXVIII), 88. ayet.

R.H. Ünal - A. Demir - G. Teoman

İç yüzü:

قال عليه
السلام الدنيا جيف
و طا لبها
كلاب

Türkçesi: Her canlı ölümü tadacaktır¹

Selâm üzerine olsun (Peygamber), “Dünya leştir. Ona talip olanlar köpeklerdir.” dedi.

B. 97/8, Müze No: 60

Malzemesi : Mermer
Yüksekliği : 152 cm.
Genişliği : 32 cm.
Eni : 8 cm.

Dış yüzü: (Res.20)

قد توفي
المرحوم
المغفور

İç yüzü: (Res.20)

السعيد الشهيد
المحتاج الى

Türkçesi: Tanrı'nın rahmetiyle müjdelenmiş, günahları bağışlanmış, mutlu (ahiretini hazırlamış) şehit, (yüce Tanrı'nın rahmetine) muhtaç vefat etti.

B. 97/2, Müze No: 54

Malzemesi : Mermer
Yüksekliği : 110 cm.

---

¹ Kur'an, Al-i İmran (III) 185. ayet.

Beçin 2006 Kazısı

Genişliği : 5 cm.
Eni : 8 cm.

Dış yüzü: (Res.21)

الدنيا دارالفنا والاخرة
دارالبقا

İç yüzü: (Res.21)

قد توفت
المرحومه المغفوره
السعيده الشهيده

Türkçesi: *Dünya ölümlü, ahiret ölümsüzlük yurdudur.*

Tanrı'nın rahmetiyle müjdelenmiş, günahları bağışlanmış, mutlu (ahiretini hazırlamış), şehid ... öldü.

B. 97/16 Et.

Malzemesi : Mermer
Yükseklilięi : 60 cm.
Genişliği : 32 cm.
Eni : 8 cm.

İç yüzü: (Res.22)

حمزه پاشا بن
عبدالله نورالله
تعالی روحه

Dış yüzü: (Res.22)

حيم الله بالخير
صفر الصفر
سنه ثلث و
ثلثين و ثمانمائه

Türkçesi: *Yüce Tanrı, Abdullah oğlu Hamza Paşa'nın ruhunu aydınlatsın. Allah onu hayırla yatırsın. 833 senesi Safer (ayında öldü). (30 Ekim – 27 Kasım 1429)*

Bu Hamza Paşa'nın, Beçin'de bir mahalleye adını veren ve külliye özelliği taşıyan bir zaviyenin banisi ve aynı zamanda Hundi Hatun'un eşi olan Çağatay Hamza Bey ile aynı şahıs olduğunu düşünüyorum. Hamza Paşa ile Hundi Hatun'un 4 yıl ara ile ölümleri de tezimi destekler mahiyettedir¹.

Seymenlik kazılarında gün ışığına çıkarılan mescit, toplantı mekânı, mutfak ve hamam Çağatay Hamza Bey zaviyesi vakfiyesindeki bilgilerle tam bir uyum halindedir. Ben, o zaviyenin Hamza Bey'in eseri olduğunu ve Çağatay Hamza mahallesinin de külliye çevresinde aranması gerektiği kanısındayım. İlyas Bey (ölümü 1421) zamanında Beçin'in surlar dışına taşığı bilinmektedir (Kepez). Aynı dönemde Çağatay Hamza Bey'in (ölümü 1429), sur dışında bir zaviye yaptırması şehrin gelişmesi ile uyum göstermektedir.

B. 97/13 Env. Müze No.65²

Malzemesi : Mermer

Yüksekliği : 70 cm.

Genişliği : 30 cm.

Eni : 8.5 cm.

İç yüzü:

عمر بن حمزه پاشا
نور الله روحه في تاريخ

Dış yüzü:

سنه اربع
و عشرين
و ثمانمائه

Türkçesi: *Tanrı, Hamza Paşa oğlu Ömer'in ruhunu aydınlatsın (nurlandırсын) 824 senesinde (öldü) (6 Ocak – 25 Aralık 1421)*

¹ P. Wittek, Hamza Paşa'nın mezar taşını görmüş ve ölüm tarihi ile Paşa'nın kimliği hakkında bilgi vermeye çalışmıştır. Çeviride ölüm tarihi 833/1424 yazılmıştır ki bir dizin hatası olmalıdır. Wittek, Hamza Paşa'yı bir ihtimal Osmanlı yöneticisi olarak düşünmüştür(a.g.e.,s.149-150). Abdullah adına bakarak onu bir Osmanlı yöneticisi olarak algılamak gerekmez. 2005 Kazı döneminde meydana çıkarılan Melik'ül Ümera Melikşah bin Abdullah bir Menteşe emiridir ve ölümü 22 Mart 1420'dir.

² Kültür Bakanlığı web sayfasındaki bilgilere göre bu taş kayıptır.

B. 97/19 Et.

Malzemesi : Mermer
Yüksekliği : 49 cm.
Genişliği : 35 cm.
Eni : 8 cm.

İç yüzü:

محمد ی بن
خمره پاشا

Dış yüzü:

من شهر ربیع
الاخر و سنه

Türkçesi: *Hamza Paşa oğlu Muhammedi Rebi'ül ahir ayı ve sene ...*

B. 96/3 Et (Res.23).

Kapak taşı
Malzemesi : Mermer
Uzunluğu : 101 cm.
Genişliği : 36 - 29cm.
Kalınlığı : 17cm.

جهان یاد کارست ما رفتنی بکیتی نماند بجز مردمی ... کان
عمل الحاج
محمد ابن یوسف ال... الموة الموة صعب و موة الشاب اصعب صدق
القائلون

Türkçesi: *Dünya, (bizim geçici hayatımız için) bir anıdır. Biz gidenlerdeniz. Bu dünyada kalıcı olan sadece insanlıktır.*

Yusuf oğlu Hacı Mehmed yaptı... Ölüm, ölüm zordur ve genç ölümü daha da zordur. Söyleyenler doğru (söylemiş).

B. 97/14 Et.

Malzemesi : Mermer
Yüksekliği : 78 cm.
Genişliği : 25 cm.
Eni : 14 cm.

İç yüzü:

سليمان
طاب الله ثراهم
جعل الجنة ماثوهم
فى شهر اخر رمضان

Dış yüzü:

[يوم]
خميس
عرفة الشريفه
المعز زه لسنه
ثلث و تسعين و سبعما يه

Saę yan yüzü:

بذ [ا] بغض اهل البجين

Sol yan yüzü:

وهم الظالمون الكفرة

Türkçesii: *Allah, Süleyman'ın toprağını güzelleştirsın (temiz kılsın), Onun meskeni cennet olsun. 793 senesi Ramazan ayının sonunda Perşembe (ki) kutlu ve aziz arife (günü öldü) (31 Ağustos 1391 Perşembe¹)*

O, Beçin halkının buğuzuna (iğrenç, ağzı bozuk, sevgisiz) tahammül edemedi. Bunlar kâfir zalimlerdir.²

¹ Bu tarih Wittek'te 31 Temmuz 1391'dir ve hatalıdır. *a.g.e.*, s. 151.

² P. Wittek, bu mezar taşını görmüş ve yalnız iki kenarını yayınlamıştır. Parantez hariç çeviri Wittek'e aittir. Wittek'in gördüğü taşın tepeliği bugün kırkıktır. Süleyman adı karine ile okunmaktadır. Wittek, gördüğü baba adı Musa'yı, Menteşe beylerinden İbrahim Bey oğlu

Beçin adı bir kitabede ve Beçin'de ilk defa geçmektedir.

B. 97/7 Et.

Malzemesi : Mermer

Yüksekliği : 93 cm.

Genişliği : 41 cm.

Eni : 8 cm.

Dış yüzü: (Res.24) (Şekil 6)

Bu mezar taşı üzerindeki bitkisel süsleme, süslenecek alanın şekline uydurulmuştur. Üç çift rumî ve iki palmetten oluşmaktadır. Yatay üç sıra halinde düzenlenmiş olan rumîler ikişer ikişer simetriktir. Orta sıradaki iki rumî arasına yerleştirilmiş olan palmete, alttan ve üstten ikişer rumî bağlanmaktadır. Palmet şeklindeki tepeliğin en alt lobunu sınırlayan kenar şeridi de bir palmet şeklindedir. Arapça kitabe, tepeliğin hemen altından başlamaktadır

الموت يا تيك ا
لحبر والقبر صندوق
العمل و اصبر على

İç yüzü: (Res.24) (Şek.7)

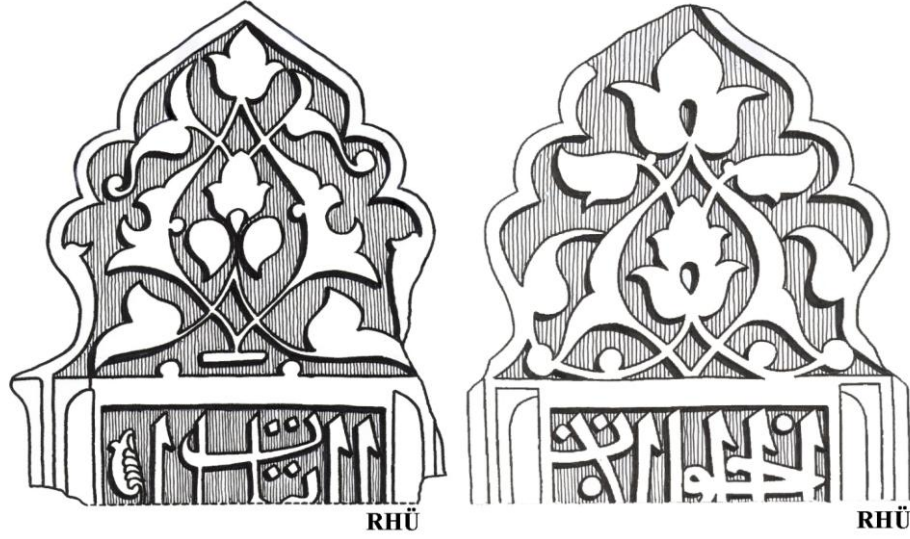
احوا لها لا موت
ا لا با الحال [بالاجل]
يا من بد نيا اشتغال

Türkçesi: Ölüm sana haber olarak gelir. Kabir amellerin sandığıdır. Onun hallerine sabretmek gerekir. Ecel geldikten sonra ölüm kaçınılmaz olur. Ey Dünya ile meşgul olanlar¹

---

olarak düşünmektedir. Wittek, taşta dile getirilen kin ve nefret duygularını Ahmed Gazi'nin ölümünden sonra çıkan karışıklıklarda aramıştır. A.g.e., aynı yer.

¹ Hz. Ali'nin şiirinden alınmıştır. Bkz. 2004 Beçin Kazısı Raporu.

Şek. 6, 7- B.97/7 Et. envanter numaralı mezar taşının dış ve iç yüzlerindeki süslemenin çizimi

B. 97/6 Et

Malzemesi : Mermer

Yükseklği : 66 cm.

Genişliği : 30cm.

Eni : 7 cm.

Dış yüzü:

قد تو [فی] [أ] لمر [ح] وم
خضر بالی جلبي بن علی
الی رحمة الله تعالی

İç yüzü:

فی درجات [الجنان و
عصمه عن در
کات النیر ان و رزقها [رزقه] الروح و...

Türkçesi: *Yüce Tanrı'nın rahmetine (muhtaç) Ali oğlu Hızır Bali Çelebi öldü. (Yüce Tanrı) onu (cennetlerin) en yüce mertebelerinde (konuşlandırırsın), cehennemin en alt tabakalarından (korusun) ve onu en güzel kokulu yerlerle ve (bahçelerle) rızklandırısın.*

B. 97/17 Et.

Malzemesi : Mermer

Yüksekliği : 55cm.

Genişliği : 36cm.

Eni : 8cm.

Dış yüzü:

شهد السعيد المرحوم
الشهيد رش أجورنا

İç yüzü:

حاجي مصطفى
سقي الله الباحر

Türkçesi: *Mutlu, merhum, şehid Hacı Mustafa öldü.*

(Tanrım), sevaplarımızı yaygınlaştır...

Tanrı susayanlara su verir...

B. 97/4 Et

Malzemesi : Mermer

Yüksekliği : 101 cm.

Genişliği : 35cm.

Eni : 8 cm.

R.H. Ünal - A. Demir - G. Teoman

İç yüzü:

الجنة مثواه و اسكنهم
بجبوحه جنانه فى شهر
جمادى ...

Dış yüzü:

عامه من شهور سنه اربع
و عشرين و ثمانمائه
كتبه عسى بن مصطفى

Türkçesi: *Mekâni cennet (olsun) ve (Tanrı) onu cennetinin ortasında konuşlandırsın.*

824 senesi Cemazi(yel evvel/ahir) ayında (öldü). (4 Mayıs – 1 Temmuz 1421)
Mustafa oğlu İsa yazdı.

B. 97/20 Et.

Malzemesi : Mermer

Yüksekliği : 45 cm.

Genişliği : 37cm.

Eni : 8 cm.

Dış yüzü:

المرحوم المغفور
السعيد الشهيد

İç yüzü:

نور الله روحه
فى تا ريخ

Türkçesi: *Allah'ın rahmetiyle müjdelenmiş günahları bağışlanmış mutlu (ahiretini hazırlamış) şehit*

Tanrı ruhunu (aydınlatsın).

Tarihi ...

B. 97/5, Müze No: 57

Malzemesi : Mermer

Yüksekliği : 48cm.

Genişlik : 20cm.

En : 8 cm.

İç yüzü:

قد توفى
المرحوم المغفور
دراخان ابن ا

Dış yüzü:

Boş

Türkçesi: Allah'ın rahmetiyle müjdelenmiş günahları bağışlanmış (kırık) oğlu Durahan öldü.

B. 97/11 Et. B.2004/1 Et.

Malzemesi : Mermer

Yüksekliği : 126cm.

Genişliği : 37.5cm.

Eni : 7 cm.

İç yüzü: (Res.25) (Şek.8)

Üç parçaya bölünmüş ve bir kenarı oldukça hasarlı bu mezar taşında, başlık kesimi ile gövdenin birbirinden bağımsız olarak süslendikleri görülmektedir. İki yanda üçer dilimli olan bir palmet şeklindeki tepelik üzerindeki kompozisyon, süslenecek alanın şekline uydurulmuştur. Rumî ve palmetlerden oluşan süsleme, dikey eksene göre simetrik. En alttaki iki rumînin kolları biraz yukarıda kesiştikten sonra, farklı formda birer rumî meydana getirmekte, bu rumîlerin üst lobları da daha gösterişli iki başka rumîye dönüşmektedir. Alt uzantıları topuzlu bu rumîlerin de üst kolları basit bir palmete bağlanmaktadır.

R.H. Ünal - A. Demir - G. Teoman

En alttaki iki basit rumînin hemen üstüne yerleştirilmiş simetrik iki rumî, üst kolları ile basit bir palmete bağlanmakta, bu palmetin orta lobundan da iki küçük rumî çıkmaktadır.

Taşın alt kesiminde, bir kandil motifi seçilmektedir. Kandilin ağız kısmında hattatın adı, gövde kısmındaki daire içinde de, babasının adı okunmaktadır. Yazılar yatay değil, yukarıdan aşağıya dikey bir çizgi izlemektedir.

كتبه عيسى
بن مصطفى الحطيب

Türkçesi: *Mustafa oğlu Hatip İsa yazdı.*

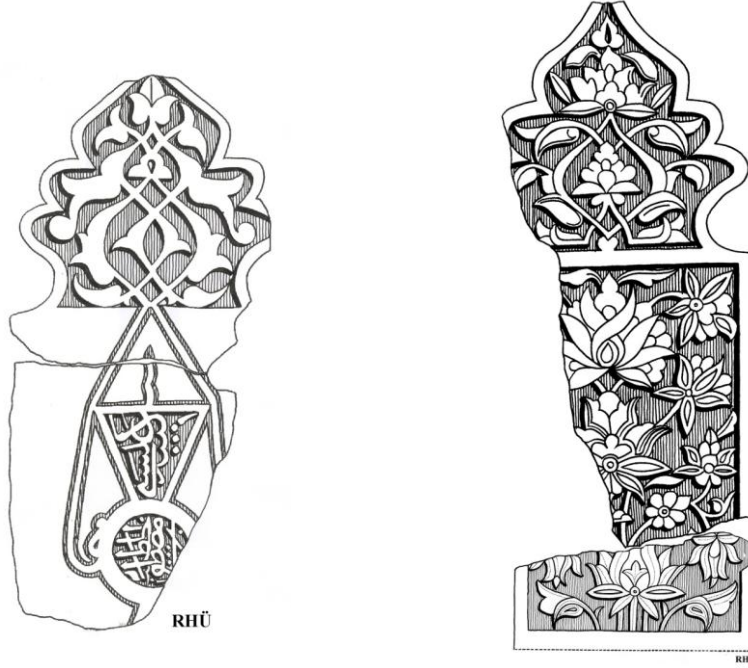
Hatip İsa'nın yazdığı 1421 ve 1428/29 tarihli mezar taşları bilinmektedir. Bunun da aşağı yukarı bu tarihlerde yazılmış olması gerekmektedir.

Dış yüzü (Res.25) (Şekil 9):

Palmet şekilli bir tepeliğe sahip bu mezar taşının önemli bir kısmı kırık ve kayıptır. Taşın bütün yüzeyini doldurduğu anlaşılan süslemeler iki bölüm halinde düzenlenmiştir. Tepelik ve gövde üzerinde yer alan süslemeler, taşı çerçeveleyen şerit genişliğinde düz bir şeritle birbirinden ayrılmıştır. Tepelik üzerindeki süsleme, ana çizgileriyle, ön yüzdeki palmet-rumî kompozisyonunu yakından anımsatmaktadır. Ancak burada, rumîlerin ve özellikle palmetlerin çok farklı bir görünüme sahip oldukları gözlenmektedir. Orta eksen üzerine, palmetleri anımsatan zengin taç yapraklı iri çiçekler yerleştirilmiştir. Bu çiçeklerin iki yanında, rumîlerin yerini tutan, daha küçük boyutlu, doğal görünümlü çiçekler yer almaktadır.

Önemli bir kısmı kırık olan bu mezar taşı üzerindeki bitkisel süslemeler, palmet ve rumîlerden oluşan klasik Selçuklu karakterindeki bitkisel süslemelerden oldukça farklıdır. İlhanlı egemenliğinden sonra ilk örneklerine rastladığımız daha doğal ve daha ayrıntılı çiçek örnekleri, XIII. Yüzyılın ikinci yarısından başlayarak XIV. Yüzyıl boyunca, geç Selçuklu ve Beylikler dönemi mimarisinde sıkça görülürler. Bu üslupta bitkisel süslemelerin ilk örneklerinden birine, 666/1267-68 tarihli Sinop Alaaddin Bey Camii mermer mihrabının kapısında rastlıyoruz

Şek. 8, 9- B.97/11 Et. envanter numaralı mezar taşını iç ve dış yüzlerindeki süslemenin çizimi

B.97/15 Et

Malzemesi : Mermer

Yüksekliği : 54 cm.

Genişliği : 35 cm.

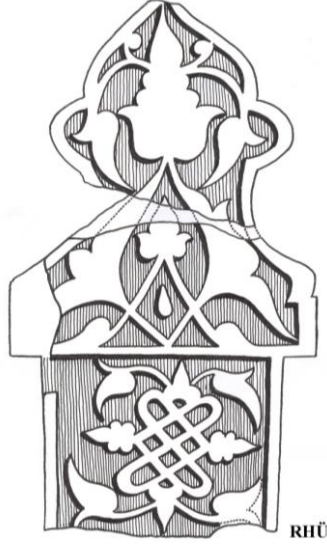
Eni : 8 cm.

İç yüzü: (Res.26)

في تاريخ
سنه [اسنين]
و اربعين و ثمانمائه

Türkçesi: *Tarihi, sene 842. (24 Haziran 1438 – 13 Haziran 1439)*

Dış yüzü: (Res.26) (Şekil 10)

Şek. 10- B.97/15 Et. envanter numaralı mezar taşının dış yüzündeki süslemenin çizimi

Palmet şekilli bir tepeliğe sahip bu kırık mezar taşı üzerindeki süslemeler, iki bölüm halinde düzenlenmiştir. Her iki bölümdeki süslemeler de klasik formda palmet ve rumîler ile alt bölümde bir saadet düğümünden oluşmaktadır. Üstteki tepelik bölümünde yer alan kompozisyon, süsleme alanının şekline uydurulmuştur. Alttaki iki dilimli rumînin üst kolları bir palmete bağlanmakta, palmetin dilimli orta lobundan, iki yanda aşağı doğru kıvrılan birer rumî çıkmaktadır. Alttaki bir çift rumînin arasına yerleştirilmiş sade bir palmet de, altta iki küçük rumîye bağlanmaktadır.

Alt kesimdeki süsleme, bir saadet düğümünün etrafında gelişmektedir. Düğümün alt ve üst kenarlarına ikişer rumî bağlanmaktadır. İki yanda, rumîler arasına sade birer palmet yerleştirilmiştir.

B. 2006/4 Et.

Malzemesi : Mermer

Yüksekliği : 16cm.

Genişliği : 22cm.

Eni : 9.5 cm.

İç yüzü:

الامير الكبير

Dış Yüzü: Boş

Türkçesi: *Büyük Emir*

2006 yılında, Oluş Bey zamanından kalma duvar taşları arasında bulduğumuz bu kırık taş parçasının sakladığı sırların önümüzdeki kazı dönemlerinde aydınlatılma umudu bile insana büyük heyecan veriyor.

B. 97/15 Env. Müze No.67

Malzemesi : Mermer

Yüksekliği : 86cm.

Genişliği : 36cm.

Eni : 8.5cm.

İç yüzü: (Res.27)

المرحومه المغفوره
السعيده الشهيده دور [ا]
خوندى بنت پورجي بك

Dış yüzü: (Res.27)

Bitkisel süslemelidir.

Türkçesi: *Tanrı'nın rahmetiyle müjdelenmiş, günahları bağışlanmış, mutlu (ahiretini hazırlamış) şehit Burcu (Burci?) Bey kızı Dur(a) Hundi ...*

B. 2004/6 Et

Malzemesi : Mermer

Yüksekliği : 56cm.

Genişliği : 44.5cm.

Eni : 8.5cm.

Dış yüzü:

المرحومه المغفوره
السعيده دردانه
خاتون بنت
اسك [نھا] الله [تعالی]

İç yüzü:

[في درجات الجنان و]
[عصمها] عن دركات
النيران و رزقها
[الروح و] لريحان
[الرو] ضه [والر] ضوان

Kitabe çok parçalı olduğu için okunamayan kırık yerler parantez içinde gösterildi. Çevirinin bütünlüğünü bozmamak için parantez kullanılmayacaktır.

Türkçesi: *Yüce Tanrı'nın rahmetiyle müjdelenmiş günahları bağışlanmış mutlu (ahiretini hazırlamış) (kırık) 'nin kızı Dürdane Hatun.*

Yüce Tanrı onu cennetlerin en yüce mertebelerinde konuşlandırsın, cehennem çukurlarının en diplerinden korusun. Ve onu en güzel kokulu yerlerle ve bahçelerle rızklandırsın.

Sikkeler

Aydoğan Demir

Gültekin Teoman

2006 kazı döneminde, biri envanterlik, otuz ikisi etütlük olmak üzere otuz üç adet sikke elde edilmiştir. Bunların en eskisi *Hélion de Villeneuve*'e (1319-1346), en yenisi *II. Murad*'a (1421-1451) aittir. Etütlük sikkelerin tamamı bakır olup, içlerinde Yıldırım Bayezid (1389-1402) ve Menteşe Beyliği'ne ait olanlar vardır.

Menteşe Beyliği'nin komşularından Rodos St. Jean şövalyeleri *Grand Maître* (Gran Maestro /Üstad-ı âzam)'i *Hélion de Villeneuve* 'e ait gümüş sikke (gigliato) çok iyi durumdadır (Res.89). Sikke Menteşe Mezarlığı H.8 açması D mekânı içinde

Beçin 2006 Kazısı

bugünkü zeminden 35 cm. aşağıda bulunmuş olup, çok iyi durumdadır. Sikke, G.Schlumberger tarafından yayınlanmıştır¹.

Cinsi: AR, Gigliato

Ağırlığı: 1,64 gr.

Çapı: 21 mm.

Ön yüzü: Patrik Haçı önünde diz çökmüş şövalye tasviri sağa doğru, etrafında +FR• ELION• D'• VILENOVA D'• I• GRA• MR,

Arka yüzü: Ortada bitkisel bezemeli haç, etrafında OSPTAP• S'• IOh IS• IRL MI• 9T• RODI• (Res.28)

Sikke Menteşe ile Rodos arasındaki ilişkilerin çok önemli bir tanığıdır ve bize haçlı seferleri öncesi çok iyi niyetlerle Hıristiyan hacılara hizmet etmek amacıyla Müslüman emirlerin himayesinde kurulan bir sağlık yurdunun, Kudüs'ün 1099 da Haçlıların eline geçmesinden sonra, amaçları sadece Müslümanlarla savaşmak olan² bir tarikata, arkadan yalnız askerî özelliği olan bir tarikat devletine³ dönüşümünü hatırlatmaktadır. Dinsizlere (Müslümanlara) karşı savaşmaya ant içmiş şövalyeleri organize eden *Hospitalier* (St. Jean) tarikat devleti, yönetimi altında tuttuğu Akkâ 'yı 1291'de Memlûk devletine teslim ettikten sonra da faaliyetlerine ara vermedi. Şövalyeler sığındıkları Kıbrıs Krallığında iktidar kavgasına kalkışınca adayı terke zorlandılar. Papalık ve Fransa Krallığı desteğindeki şövalyeler, 1306 yılında Rodos adasını işgale başladılar.

1300'lü yılların hemen başlarında Rum denizcilerden de yararlanan Menteşe Beyliği Ege adalarında gücünü iyice kabul ettirmiş durumdaydı. Bizans İmparatorluğuna ait olan Rodos'un büyük bir kısmı 1300 yılında Menteşe hükümdarı Mesud Bey'in kontrolüne geçti⁴. 1306 yılında ise adaya çıkan şövalyeler Bizanslılarla ve Türklerle savaştılar⁵. Bizanslı muhafızların savunduğu Rodos kalesi 15 Ağustos 1308de şövalyelerin eline geçti⁶

¹ G.Schlumberger, *Numismatique de l'Orient Latin*, Graz- Austria, 1954 s .PL.IX, no:14

² Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, çev. Fikret İşıltan, Ankara 1987,c.II, s.129

³ Şerafettin Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri*, İstanbul 1990,c.I, s.143.

⁴ W.Heyd, *Yakın Doğu Ticaret Tarihi*, çev. Enver Ziya Karal, Ankara 1975, s.599.

⁵ W.Heyd, *aynı yer.* ; Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, çev. Bilge Umar, İstanbul 1999,s.154.

⁶ S.Runciman, *a.g.e.*, s.367-68.

Mesud Bey'in 1311/1312 yılında Cenevizlilerle ittifak yaparak adayı geri alma girişimi, Cenevizlilerin Papa *V.Clementus* (1305-1314)'un baskısıyla ittifaktan ayrılması üzerine başarısızlıkla sonuçlandı¹ Mesud'un oğlu Orhan Bey (1319?-1344?)'in 1320/21 yılında *Grand Maître Hélon de Villeneuve* yönetimindeki Rodos'u fethetmek için yaptığı sefer de yenilgiyle sonuçlandı². Orhan Bey'in bu yenilgiden sonra Rodosluların muhtemel bir intikam seferini rahatlıkla göğüsleyebileceği bir plato üzerinde Beçin şehrini inşa ettirdiği ileri sürülmektedir³.

Menteşe Beyliği tarihinin bu askerî ve siyasî cepheleri yanında, belki bunlardan da önemli ticarî ilişkiler cephesi vardır.1331-1414 arasında Beylik ile Venedik arasında altı ticaret sözleşmesi imza edilmiştir⁴. Beyliğin önemli liman kenti Balat'ta Venedikli, Floransalı, Cenevizli, Raguzalı, Messinalı , Barselonalı ve hepsinden de çok Rodoslu tüccarlar alış veriş yapmışlardır⁵.

Hélon de Villeneuve'ün gümüş gigliato'su, işte bu ilişkiler çerçevesinde Beçin'e geldi ve büyük bir olasılıkla Beçin mezarlığı girişinde bulunan zaviyenin bir odasında ibadete gelen bir kişi tarafından kaybedildi.

Diğer Küçük Buluntular

Rahmi Hüseyin Ünal

Taş Yüzük: Mentеше Mezarlığı'nda, C mekânı içinde, G8 karesinde tabutuyla birlikte gömülmüş kadın iskeletinin parmağında ele geçen 23x22mm. boyutlarındaki yüzük, taştan oyularak yapılmıştır (Res.29). Çokgen kaş'ı üzerinde süsleme yoktur. Halka üzerinde, kaş'a yakın kesimde, yan yana üç çentik dikkati çekmektedir.

Sırlı Seramik Kase Parçası (?): Kırmızı hamurlu seramik bir kaseye ait olduğunu düşündüğümüz bu küçük parçanın eni 8cm., yüksekliği 5cm., alt kesiminin kalınlığı 10mm., üst kesiminin kalınlığı ise 8mm.dir. Kirli beyaz renkli bir sırla kaplı dış yüzeyde, kahverengi-mor renkli yatay ince çizgiler arasına, firuze renkli, düzensiz, kalınca çizgiler çekilmiştir (Res.30). İç yüzeydeki siyah ve lacivert renkli süslemeler de kirli beyaz bir zemin üzerine resmedilmiştir. Kâsenin ağız kısmına yakın siyah renkli süslemeler, yazı izlenimi uyandıran yazı taklidi süslemelerdir (Res.31).

Beçin'de bugüne kadar yapılan çalışmalarda, sırlı seramik imalatına işaret edebilecek fırın kalıntısı, uçayak vb. herhangi bir buluntu ele geçmemiştir. Kazılarda ele

¹ Elizabeth A. Zachariadou, *Trade and Crusade*, Venice 1983, s.108; Uzunçarşılı, *a.g.e.* s.72.

² Uzunçarşılı, *aynı yer.* ; Wittek, *a.g.e.* ;s.64,120.

³ Zekâi Mete, *XV ve XVI. Yüzyıllarda Muğla ve Yöresi*, (İst. Üni. Sos. Bil. Enst. basılmamış doktora tezi, 2004, İst. Üni. Ktp.,no.39072), s.86

⁴ Şerafettin Turan, *a.g.e.*,s.395-397.

⁵ E.A.Zachariadou, *a.g.e.* ,s.131. Geniş bilgi için ayrıca bakınız: Ş.Turan, *a.g.e.* , s.141-157.

Beçin 2006 Kazısı

geçen diğer seramik parçaları gibi muhtemelen Balat'da imal edilmiş olan bu parça, lacivert, beyaz, siyah ve firuze renkli süslemeleri ve kırmızı hamuruyla XIV-XV. Yüzyıl erken Osmanlı ve Beylikler dönemi seramiklerinin özelliklerini taşımaktadır¹.

Testi Dibi (?): Seymenlik Hamamı'nın güney duvarına bitişik ek mekânın batı duvarı dibinde ele geçen sırsız seramik parlarından biri, kaba kilden imal edilmiş, kırmızı hamurlu bir kabın dip kısmıdır. Şekli ilgi çekicidir. Daire şekilli bir tabana sahip olan gövde, yukarıya doğru daralmakta, sonra tekrar genişlemektedir. Parçanın üst kenarındaki yatay kaytan silmenin bir parçası sağlamdır. Parçanın ait olduğu kabın şekli hakkında bir fikir yürütmek zordur.

Barbotin Kap Parçası: Testi dibiyile aynı yerde bulunan bu sırsız seramik parça, barbotin tekniğinde süslemesi ile dikkat çekmektedir. Ait olduğu kap hakkında bir fikir vermeyen bu parça üzerindeki süslemede, iki yatay sıra halinde düzenlenmiş damla şekilli unsurlar arasına, daire şekilli motifler yerleştirildiği görülmektedir. Damla şekilli kabartma motiflerin üzerleri, motifin konturlarına paralel, eş merkezli kabartma çizgilerle bezenmiştir².

Konservasyon Çalışmaları

Seymenlik Hamamı'nda konservasyon çalışmaları: 2004 ve 2005 yıllarında, Seymenlik Zaviyesi'ndeki mescidin, toplantı odasının, mutfak ile bitişiğindeki mekânın ve avlunun güneyindeki istinat duvarının koruma amaçlı onarımları yapılmıştı. 2005 yılında, hamamda yürütülen kazı ve temizlik çalışmaları büyük ölçüde tamamlanmış, ancak koruma amaçlı onarıma zaman kalmamıştı. 2006 yılında, hamamın soyunmalığı, aralık mekânı ve güneyindeki ek mekânda son çalışmaları sürerken, bir yandan da koruma amaçlı onarıma başlandı. 2005 yılında, mescidin güneyindeki istinat duvarı büyük ölçüde onarılmıştı. Ancak, avlunun bu kesiminde, güneye doğru arazinin eğiminin birden bire artması, soyunmalığın kuzey duvarının temelleri ile istinat duvarı arasında büyük bir kot farkı yaratmaktaydı. Bu nedenle, bir önceki yıl koruma amaçlı onarımı yapılmış olan istinat duvarının bir miktar daha yükseltilmesinin, avlunun güneydoğu köşesindeki toprağın güneye doğru akmasını önleyeceği düşünüldü ve duvar yaklaşık 1m. kadar yükseltildi. Yağmur sularının drenajı için kuzey-güney doğrultusunda uzanan istinat duvarı içinde, birkaç delik bırakıldı.

¹ Balat mavi-beyaz seramikleri ile ilgili bir değerlendirme için bk. (K. Wulzinger, P.Witteck, F.Sarre, "Die Keramik der islamischen Zeit von Milet", *Das islamische Milet*, Berlin-Leipzig 1935, s.72-75. Bu araştırmanın Taf.52/f sayılı resminde görülen mavi-beyaz seramik parçası üzerindeki motifler arasında, bu parçadaki yazı taklidi süslemelerin bir benzeri görülmektedir.

² Balat'ta bulunan benzer seramikler hakkında bilgi için bk. *ay.es.*, s.70-73. Bu araştırmanın 70. sayfa, 2 no.lu resmindeki örneklerden en üstteki üzerinde görülen süslemeler, Beçin'deki örnekte görülen süslemeleri yakından anımsatmaktadır.

Soyunmalığın çok alçak olan kuzey duvarı da bir miktar yükseltildi. Doğu ve batı sekilerinin bozulmuş olan ön duvarlarında da koruma amaçlı onarım yapıldı. Hayli bozulmuş durumdaki doğu sekisine fazla müdahale edilmedi. Soyunmalığın batı duvarı oldukça kötü durumdaydı. Duvarın güney yarısı, güney duvarıyla birlikte yıkılmış, ılıklığın güneydoğu köşesinde de büyük tahribat yapmıştı. Bu köşe, belirli bir yüksekliğe kadar onarıldı. Duvar üzerindeki gedikler örülerek, kuzey kesimi bir miktar yükseltildi.

Hamamın, 2005 yılında kazılan cehennemlik katında ortaya çıkan, hamam zeminini destekleyen tuğlalarla örülmüş bodur payelerin, büyük ölçüde tahrip edilmiş oldukları görüldü. Cehennemlik kazısı sırasında bulunan sağlam ve kırık tuğlaların tamamına yakını tekrar kullanılarak, desteklerin koruma amaçlı onarımları yapıldı (Res.32-35). İçi, zaviye avlusundan rahatlıkla görülebilen hamama girişi zorlaştırmak amacıyla, ılıklığın giriş kapısı ve su deposu ile kuzey halvet hücrelerini ayıran duvar üzerindeki gedik, bir kuru duvar örülerek kapatıldı.

Menteşe Mezarlığı'nda konservasyon çalışmaları: Mentese Mezarlığı'nda çalışmaların başladığı 2002 yılında ortaya çıkarılan, C, D ve E karelerinin 8, 9 ve 10. dilimlerinde yer alan parseldeki mezarlardan, parselin kuzeydoğu köşesindeki üç adet sandukalı mezar dışında konservasyon yapılamamıştı¹. Sadece parseli güneyden sınırlayan ihata duvarı, geçen yıl kısmen onarılmıştı. 2006 yılı çalışmaları sırasında, bu parsel ile batısındaki C, D ve E karelerinin 5, 6 ve 7. dilimlerindeki parselin çevre duvarları ile bu parsel üzerinde yer alan mezarların koruma amaçlı onarımları yapıldı. Baş ve ayakucu taşları ait oldukları mezarların baş veya ayakuçlarına yerleştirilerek sağlamlaştırıldı.

Geçen yıl onarımı tamamlanan B mekânının güneyindeki C ve D mekânlarının konservasyonuna başlandı. C mekânının doğu duvarı üzerinde görülen tahribatın önceleri burada mevcut bir nişe ait olabileceği düşünüldüyse de, molozlar tamamen kaldırılınca, duvardaki bu gediğin duvarın bozulmasından kaynaklandığı kanısına varıldı. C mekânı içinde bulunan iki iskelete ait ayakucu veya baş ucu taşına rastlanmadığı gibi mezarların etrafının da çevrili olmadığı anlaşıldı. İki iskeletin de üzerleri toprakla örtülerek kapatıldı.

C mekânı ile D mekânını ayıran duvar üzerinde yer alan açıklık ile bir pencereye ait olduğunu düşündüğümüz batı duvarı üzerindeki açıklığın da koruma amaçlı onarımları yapıldı. Mekânın doğu duvarına yaslanan mezarı çeviren taşlar ile

¹ Mentese Mezarlığı'nın vaziyet planına bakıldığında, parsellerin önemli bir kısmının boş olduğu dikkati çekmektedir. Parsellere gelişigüzel gömü yapıldığı, bir parsel dolmadan diğerine geçildiğini düşünmemek gerekir. Ortaya çıkarıp koruma amaçlı onarımlarını yaptığımız mezarlar, baş ucu ve ayak ucu taşlarından biri veya ikisi de günümüze ulaşabilmiş olanlar ile taşları kaybolmuş olsa da, etrafları düzgün kesme taş bloklar veya harçla örülmüş bir duvarla çevrili olanlardır. Etrafi çevrili olmayan veya üzerleri sal taşlarıyla kapatılmış olmayan mezarlar kazılmamıştır. Bugün boş görünen alanlarda bu tip mezarlar yer almaktadır.

Beçin 2006 Kazısı

üzerindeki kayrak taşlar düzenli bir şekilde yerlerine yerleştirildi. D mekânının batı duvarına dıştan yaslanan iki mezardan güneydeki kayrak taşları düzenlendi ancak, mezarların nihai konservasyonu 2007 yılına bırakıldı..

Res.1- Seymenlik Zaviyesi. Kuzeybatıdan genel görünüş.

Res.2- Seymenlik Hamamı.
Soyunmalık mekanında
kuzey ve batı sekileri.

Res.3- Seymenlik Hamamı. Soyunmalık mekânı zemininin güney kesimi.

Res.4- Seymenlik Hamamı. Soyunmalık mekânının güneyinde çökmüş zemin döşemesi.

Res.5- Seymenlik Hamamı. Soyunmalık mekanının güneyinde çökmüş zemin döşemesi ve aralık mekanı girişi önündeki merdiven.

Res.6- Seymenlik Hamamı. Aralık mekanının güney duvarı ile güneydeki ek mekanın doğu duvarının temelleri.

Res.7- Seymenlik Hamamı.
Güneydeki ek mekan içinde zemini
sıvalı kanalet.

Res.8- Seymenlik Hamamı.
Güneydeki ek mekan zemininin
kuşbakışı görünüşü.

Res.9- Seymenlik Hamamı. Güneydeki ek mekanın kuzeydoğu
köşesindeki havuz ve kanalet.

R.H. Ünal - A. Demir - G. Teoman

Res.10- Mentеше Mezarlığı. C mekanının doğudan görünüşü.

Res.11- Mentеше Mezarlığı. C mekanı ile D mekanı arasındaki koridor.

Res.12- Mentеше Mezarlığı. D mekanının doğu duvarına yaslanan mezar.

Res.13- Mentеше Mezarlığı. C mekanının doğu kesiminde ortaya çıkarılan kadın iskeleti.

Res.14- Mentеше Mezarlığı. C mekanının doğu kesiminde ortaya çıkarılan kadın iskeleti ve tabut çivileri.

Res.15- B.97/7, Müze No.59 envanter numaralı mezar taşının iç ve dış yüzleri.

Res.16- *B.97/14, Müze No.66* envanter numaralı mezar taşının dış ve iç yüzleri.

Res.17- *B.97/1* envanter numaralı mezar taşının iç ve dış yüzleri.

R.H. Ünal - A. Demir - G. Teoman

Res.18- B.97/3, Müze No.55 envanter numaralı mezar taşının iç ve dış yüzleri.

Res.19- B.2002/2, Müze No.148 envanter numaralı mezar taşının dış ve iç yüzleri.

Res.20- B.97/8, Müze No.60 envanter numaralı mezar taşının dış ve iç yüzleri.

Res.21- B.97/2, Müze No.54 envanter numaralı mezar taşının dış ve iç yüzleri

Res.22- B.97/16, Et. envanter numaralı mezar taşının iç ve dış yüzleri.

Res.23- 96/3 Et. envanter numaralı kapak taşı

Res.24- B.97/7 Et. envanter numaralı mezar taşının dış ve iç yüzleri

Res.25- B.97/11 Et. envanter numaralı mezar taşının iç ve dış yüzleri.

Res.26- B.97/15 Et. envanter numaralı mezar taşının iç ve dış yüzleri.

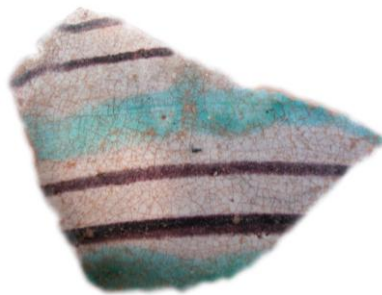
Res.27- B.97/15 Env. (Müze'de) envanter numaralı mezar taşının iç ve dış

Res.28- Hélien de Villeneuve 'e ait gümüş sikkenin ön ve arka yüzleri.

Res.29- Mentеше Mezarlığı'nda, C mekanı içindeki kadın iskeletinin

Res.30- Seymenlik Hamamı ek mekanında ele geçen sırlı seramik kase parçasının dış yüzü.

Res.31- Seymenlik Hamamı ek mekanında ele geçen sırlı seramik kase parçasının iç yüzü.

Res.32- Seymenlik Hamamı sıcaklık cehennemliğinde destekler. Konservasyon öncesi.

Res.33- Seymenlik Hamamı sıcaklık cehennemliğinde destekler. Konservasyon sonrası.

Res.34- Mentеше Mezarlığı, D mekanı. Konservasyon öncesi.

Res.35- Mentеше Mezarlığı, D mekanı. Konservasyon sonrası.